

Քրիստոնեապաշտպան

ՄԱՅՐ ԱՐԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՆԻ ԿՐԻՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՁԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԵՏԵՎԵԼԲ ՏՅԱՌՆԱԿԱՆԴ ՊԱՏՎԻՐԱՆՆԵՐԻՆ

«Տէ՛ր, կը՞լ գշտթունս իմ բաւաս, քերսն իմ կըղացց գօրհնութիւնս Լն»:

Ազգութեան այս խորհուրդ խոստերով են ցանկանում բարձրել առ Տերը մեր եւ առ ձեզ, հավասար իմ ժողովուրդ: Այս դասին աղոթով եւ սերունական խաղաղութեանը զնորանացած հոգիս ցնծուն է: Եւ սիրս լցվում քաղցրութեամբ եւ երկնաւոր բերկանով:

Փա՛ռ Բեզ, Ասված, փա՛ռ Բեզ, հաղագս անենայնի, Տէ՛ր, փա՛ռ Բեզ: Արդո՛ւ բավական են այս խոսքերը արահայտելու որդական իմ երայասպիտութիւնն ու սերը:

Օրհնյալ ես, ով անգուցական ու ժպտական աննատուր Երրորդություն, անգի շնորհեցիք ծնողացս երկնային լույսը գիտութեան ու սերն ասվածային ինձանելու ինձ կանխառնող ընթացում: Կանխառնող ավանդալ Քո ժպտակներով:

Օրհնյալ ես, բազմազգութեան աննատուր Տէ՛ր, անգի Քո կենսաբանողութեամբ եւ անդասուն նախախնամութեամբ իմ քայլերն ուղղեցիք դեպի Քո երկնաբեր ճանաչող զույլ խնամարեւելու Քո փառքի առջեւ եւ ճանաչելու Քեզ միայն, Փրկիչ աննայն արարածս:

Օրհնյալ ես, ինձանող արարություն, անգի աննատուր Քրիստոս, առջնորդեցիք ինձ աննելու ուսումնասլվածգիտության ու աշխարհամայրության: Արդո՛ւ կարելի է օրհնաբեր եւ բազմադրյուն չիանաւել այդ սարկները, որոնք ժամանակին թեւ դժվարին եւ հաճախ էլ անհաղթաբարեւելի կին թվում ինձ, այսօր Երայսիկի քաղցր ու անդասուն զգացումներով են դարձրել իմ հոգին:

Օրհնյալ ես դու, ասվածազարդ եւ քրիստոնապաշտպան վե՛ն քրքա՛նատուր կաթողիկէ Սուրբ Եղիշտանի, անգի հերթական անգան, կանոն Աստու, հրաճախալ եւ խաչաչորուն սուր խոսանող երկնեց եւ ժպտեց մեր եկեղեցուն նոր սակներ Ի հանդի, հովիվներ քո օրհնյալ հոփ:

Օրհնյալ ես դու, սաճար երկնակերն ու առագաստ կենսակիր, անգի Ի լուսանձնե՛ն ծառագայթներով պիտիվեցի եւ քայլ առ քայլ առաջնորդեցիք առ քրիստոնապաշտպան հաճախելու իրեն նոր մարդ, խորհրդով են, աղասավոր մարդկանց եւ ծառա Աստու:

Փա՛ռ Բեզ, Ասված, փա՛ռ Բեզ, հաղագս անենայնի, Տէ՛ր, փա՛ռ Բեզ, անգի աննատուր արձակուրդ հանաբերի քաղցրանական

ծառայության եւ դասեցիք սերունական Քո հեղալ արայն ու չարչարալ մարմնով քրքաբժնված Քո հոփ ստասավորների շարք:

Այլ է կամը մարդկանց, այլ է կամն Աստու:

Նախախնամությամբ Աստու այնպես եղավ, որ կոչվեցի ժպտաղտե՛ն ծառայության ծառայելով Մայր եկեղեցուն, ծառայելով իմ ժողովրդին: Եղան ստասավորության օրե, որոնք ավելի կոփեցին ինձ, քան եթե միայն փակված մնայի իմ խցում եւ աղոթի առ Ասված: Նաեւ աղոթում էի եւ այդ աղոթի միջոցով ստասավորություն իրականացնում Մայր Եկեղեցուն:

Յուրահանչուրս մեր կյանքում

դասկերի եւ մնանության: Սիրելի հավասարակներ, սիրեցեք միմյանց, անհր իրադես այս աշխարհում, այս օրերում ավելի դժվար է: Ծառայեցին մարգարեները, ծառայեցին առայակները, ծառայեցին մեր հայրերը, եւ վասահաբար, այդ ծառայության շնորհով էր, որ մենք այսօր ծառայողներ ենք այս լուսավոր երկրի, մենք այսօր ծառայողներ ենք զավանք ենք այս փառքան եւ ինչպես քուր եկեղեցու: Այս ծառայությամբ եւ այդ հավասով դիտի կարողանանք շարունակել կերել այն ավանդները, որոնք բողեցին մեզ մեր հայրերը եւ որոնք ժպտաղտեցին եւ իրենց արունը հեղեցին լինելով նահասակ Տիրոջ եւ մարտիրոս Աննատուր Երրորդության: Ու՛ր է մեր հավասն այսօր, երբ ժպտաղտեցին այն ժամերին, երբ Տերը հերթական անգան ժպտաբազվում է մեզ համար եւ այժմ էլ աներեւութաբար թաքնում է Իր գաղտնի եւ հայրն մեզ, մենք չենք առաջադրում, այլ սուկ զբաղված ենք աշխարհական զանազան եւ բազմազան խնդիրներով, հետադարձ ենք այն անցավոր «արժեքներ», որոնք արժեք չեն, այլ այդպես են անվանվել մեր մահկանացուներին կողմից: Ուսի հետեցեցեք Տիրոջ, եղեք ազնիվ, արդար եւ երկայնամիտ, աղոթեք Տիրոջը, որ թողեցի քաղցրություն եւ թողություն շնորհի մեզ աննեփս, անհր որ գիտեցին եւ վասահ ենք, հետեւող ենք ասվածաբան խոսքին: «Ձի քաղցր է Տէր, յախեան է զորոնքին Նոր»:

Սիրելիներ, այսօր ուխտ ժպտաբազին ծնկի եկած սուր խորհրդի առջեւ, մեզ կոչ են անում, որ դուր է մեր հերթին, եթե չե՛նք արել այդ ուխտը ժամանակին, այսօր անե՛ք, եթե արել ե՛ք, ժպտաղտեք վերանորոգե՛ք, լինելու արդար, լինելու սիրահոճար միայնց հանդեպ, լինելու երբայրաբեր ու ընկերաբեր: Եղե՛ք արդար Տիրոջ առջեւ եւ մի ծառայել մարդկային արդարության ու արժեքների, հետե՛ք յառնաձայնող ժպտաբաններին եւ հետե՛ք ժպտաղտեք Նախախնամության աննատուր անգան վերադարձով, որ Տերը մեր մեղերի, մեր հանցանքների համար խաչվեց եւ յուրահանչուր կրակի կրկին եւ կրկին առիթն է ընծայում մեզ ծառայողին Տիրոջ երկնային արայությունը: Այլ, վասահաբար, քայլեր Տիրոջ ժպտաբաններին եւ դիտի գնալ դեպի լուսանձն խորհրդները եւ լինել արդար Նախախնամությանը, որոնք քաղցր կարողանա՛նք ծառայել շնորհով, սերն եւ յաղաղությունը մեր Տիրոջ Հիսուս Քրիստոսի, այժմ է միջ եւ հավասարան հավիտենից, անն:

Տ. Վահրան ԿՐ. ՍԵԼԻՔՅԱՆ

ՄԱՍՆՈ ՀԱՐՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գարեգին Բ կաթողիկոսն ընդունեց Ադրիան Սեւերինին

Հոկտեմբերի 27-ին Ս. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ընդունեց ԵԱՀԿ խորհրդարանական վեհաժողովի նախագահ Ադրիան Սեւերինին:

Մեր Սեւերինը վեհափառ հայրաբան շնորհավորեց Հայաստանում իրխոսնությունը ժպտական կրոն հոչակելու 1700-ամյա հոբելյանի առիթով եւ բարձր գնահատեց Հայ եկեղեցու դերը ժողովրդի կյանքում:

Հանդիպման ընթացքում խոսվեց մարդկության անվանազորության աղախովան, աշխարհում եւ մասնավորապես արածաբանում խաղաղության հաստատան խնդիրների, դրանց լուծման գործում եկեղեցու դերակատարության շուրջ:

Վեհափառ հայրաբանը նեց, որ եկեղեցին քաղցր է խաղաղության, սիրո ու բարեկամության, եւ Տիրոջ այս ժպտաբաններին դարձրե՛լ վե՛ր հավասարն են Հայ եկեղեցին եւ ժողովուրդը: «Մենք գիտակից ենք մեր առաջնությունը»:

Գարեգին Բ կաթողիկոսն ընդունեց Մարտիկ քաղաքապետին

Լույսն օրը Նորին Սրբությունն ընդունեց Մարտիկի քաղաքապետ Մարտիկ Գոնեի գլխավորած ժպտաբանությունը:

Վեհափառ հայրաբանը նուրախությամբ ողջունեց Մարտիկի եւ երեսանի

միջեւ սկիզբ առած եղբայրական միտխամա գործակցությունը (եւ լուր, որ այն առավել չափով աղախողուն է երկու ժողովուրդների բարեկամությունը):

Նորին Սրբությունը երայասպիտությանը նեց, որ Ֆրանսիան օճաղտեք քաղցր է եղել հայ ժողովրդին, իսկ 1915 թ. հայոց ցեղապաշտպան ճանաչող աննատուր Սրբությունն էլ աննեցել աննատուր Մարտիկի քաղաքապետին:

Գարեգին Բ կաթողիկոսին շնորհվել է Ուկրաինայի «Իշխան Յարոսլավ Իմաստուն» 5-րդ աստիճանի շքանշան

Ս. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին Ուկրաինայի Հանրապետության նախագահ Լեոնիդ Կուչմայի հրամանագրով շնորհվել է Ուկրաինայի «Իշխան Յարոսլավ Իմաստուն» 5-րդ աստիճանի շքանշան: Շքանշանը վեհափառ հայրաբանին շնորհվել է հայ ուկրաինական հոգեւոր կաթողիկոս զարգացման եւ միջեկեղեցական հարաբերությունների աղախողուն գործուն ունեցած նշանակալից ավանդի համար: Ամենայն Հայոց հայրաբանն առաջին հոգեւոր առաջնորդն է, որ արժանանում է Ուկրաինայի դեպքության այս շքանշանին:

«Իշխան Յարոսլավ Իմաստուն» շքանշանը հաստատել է Ուկրաինայի նախագահը 1995 թ.: Այն արժան է Ուկրաինայի եւ այլ երկրների դեպքական բարձրաստիճան, ինչպես նաեւ անվավեր հասարակական ու կրոնական գործիչներին:

Մայր Աթոռ Սբ. Եղիշտանի տեղեկագրական համակարգ

ԱՐԴԻ ՕԿՈՒՆՏ-ՄԻՍՏԻԿԱԿԱՆ ԿՐՈՆԱԿԱՆ ՀԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԿԼԱՆ ՇԵՐԱՆՈՍՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՈՐ ԴԻՄԱԿԻ ՏԱԿ

(Սկիզբը թիվ 19-ում)

Գ. Կարմա

Կարմայի օրենքն ստիճում է անհաշի մեկուսանալ արտաին աշխարհից եւ իր մեջ փնտրել անձնի ինչի զուտնառը, բայց լուծումներ, բացատրություններ կան ինչ-որ ուղիներ չի նույն: Եթե նախորդ կյանքում գործած մեղի համար չկա ազատագրում ներկա կյանքում, չկա զրոյում, աղաչախարության ճանաչարհ, ներում, աղա մնում է միայն մեկ ուղի ինքնամեկուսացում, հանդի որ եթե անգամ անհասը զրոյում զգացում կամ գիտակցություն ունենա, միեւնույն է, անհասկանալի կլինի, թե ուր առաջ տիտի զղջա: Եթե անդեմ տեղեկանք Ոգու, աղա ինչու՞ն է տիտի ազատի մեղի ծանրությունից, ո՞վ է հանուն ինչի՞ տիտի մեղի այս կամ այն գործած մեղի:

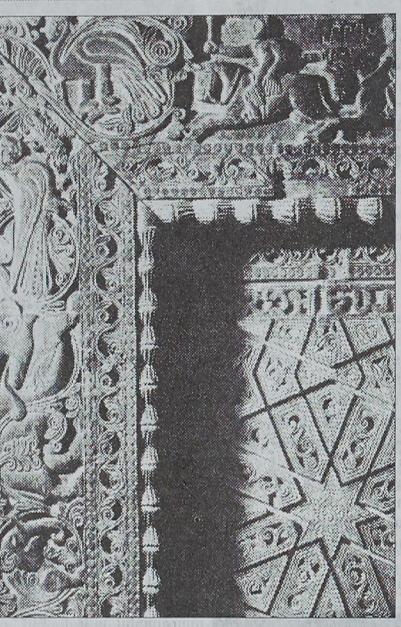
Սիրո զգացումն անհասկանալի է դեմ չունեցող եւրպան հանդեպ, որն իր մեջ ամփոփում է բազում «ես»-եր, որոնք ինչ-որ կերպ օրես են «թռել»: Կարմայի դաժան զուտնի լծի սակից եւ անցել են ճիշդանայի վիճակի (ես ստորեւ) ձուլվելով այդ տեղեկանքն անդիմության հետ: Այս լույսաբանում է, որ կարմայի սակ զգացող կրոնական գրեթե բոլոր հասակագրերում (հնդուիզմ, բուդդայականությունը իր բազմաթիվ ճյուղավորումներով եւ այլն) բուլյաբեւրի է «արսախի» խթանիչ գործունեւր կիրառությունը, որոնք սպի «ընդհանրացվելով» գիտակցության ոլորեւր իմաստավորվեն մարդկային այնտիտի լույսը ու հասկանալի բարոյական չափանիշներ, ինչուի սիւր եւ սերը, խիղճը, խղճանախարայան զգացումը եւ այլն: Այդտիտի գործունեւրից հայեցել է, օրհնակ, սոնան բնեցնող ընդունիլը, որի օգտագործումն առաջացնում էր կարմայից ազատագրման զգացում, կամ զանազան միտակերպումնային բնույթի լույսերն ու լույսաբանակներ, հիմնականում միասնակ ու միառիթմ, մասնատների ու անհասկանալի դարձվածների անուղար կրկնումներ, բարձրաձայն կամ մոնոտոն, որոնք սպի հանձնեւր Լեւտասիկ մասնափեւրակայան վիճակին, ուր դադարում է աշխարհի բանականությունը: Հին աշխարհում

«Եթե մնեն Տեր Աստու իեզ սված երկիրը, չյուրացնես այդեղ աղոթող ազգերի զարեւի տվորությունները: Չեր մեջ թող չգնալի այնտիտի մեղը, որն իր ճղային կամ աղքան կրակի բուլից անցկանցի, կախարչությանը կամ զուտակությանը զբաղվի, թուլուններին նայելով կամհագուտակմանն անի, մողություններով զբաղվի, վիուկ կամ սուտ մարգարե լինի, ոգեւարչությանը զբաղվի, որովհետեւ Տիրոց համար տիտի է նա, ով զբաղվում է այդտիտի բաներով» (ԲՕրենք 18, 9-12):

այստիտի վիճակի համար հին հույներն աուտ էին in vino veritas (ճեմարսությունը զինու մեջ է) ընդգծելով մասնափեւրակայան վիճակում «ճանաչողության հասնելու» անհնարությունը:

Ե. Նիքոլանա

Սանսկրիտերենում ճեմանակում է դադարում, անհետացում, չեղմանում: Սարդու կյանքն իր բազմաթիվ վերամարմնավորումներով ու կարմայի օրենքով ճարունակվում է անվերջ: Ոչ սկիզբ ունի եւ ոչ էլ վերջ: Այդ անվերջ փափառումները գրեթե միանման կրկնումները, թեկուզ անճեման առաջընթացի կամ եւրոբացի միտումով, արժեգրվում են կյանքի որոնեւր մարդուն ճեմարիված մեծազույն լույսերի իմաստը: Եվ ընկալմանը մտնելով ընկալման ղեկում կյանքը լույսաբանի եւ չարարանի է վերածվում, անհր որ ամենանգամ վերամարմնավորվելիս մի նոր կյանքի լույսի մեջ մարդն անմնաս կերպով չարարվում ու ճեմանում է: Ո՞րն է ելը: Այդ հարցի լույսաբանումն արեւելյան գրեթե բոլոր կրոնական ուսմունքները սալիս են միանճեման, յոթեւր է ազատվել այդ մոլոր անիվից, այսինքն լույսն է աղոթել այնտեւր, որոնք սպի լույս աշխարհի չգաս ու արտես «սեւնվելու» ու չարարելու» համար: Իսկ ի՞նչ տեւս է անել սանսարայի անիվների մեջ անվերջ լույսայններից ազատվելու համար, որոնք սպի անհար կորցնի իր «ես»-ը, դադարն անդեմ ու դադարի գոյություն ունենալուց: Այդ հարցն անձն մի կրոնական համակարգ սալիս եւ իր լույսաբանումն հիմնականում լույսաբանումն անվերջապահումն հնագանդվել զուտուին ուսուցչին եւ նրա լույս զված ճեմարտիով խալել:

ցարձակ չգոյության, որեւից այնեւ վերադարձ չկա դեղի կյանք, աշխարհ: Բուդդայականությունն ընդունում է, որ Գուտսան Շակյա-մունին Բուդդան, լուսավորվելով («բուդդա» բառը սանսկրիտերենում ճեմանակում է լուսավորված) ցույց է սվել սանսարայի անիվներից ազատվելու ուղին, եւ ինքն առաջին մարդն էր, որ հասել է ճիշդանայի վիճակին:

Զ. Արստուր Կրոնիկ (1875-1947) XX դարի մեզ-վիուկ

Օկուլիզմի աշխարհում հայեցելու անճեմակրոնություն է, որն ինձն հռչակել է հին փաղեցացիների ու եգիպտական րեւիտի հետեւորդ, նրանց ուսմունքի ճարունակող: Իրականում Կրոնիկն եւ նրա ճեմարտան իրենց վիուկության այբուբենն ընդօրինակել են XIX դարի 90-ականներին Փարիզի գաղաարանների մեկում հայեւարեւելու ղեկում «Արա-Մելին մոգի մոլությունը» գրից (ժողագրվել է 1458 թվականին, միջնադարում ճարունակում օկուլիզմի դասագրեւրից էր):

Երանության մնան լույսաբանումն արեւելյան գրեթե բոլոր կրոնական ուսմունքները սալիս են միանճեման, յոթեւր է ազատվել այդ մոլոր անիվից, այսինքն լույսն է աղոթել այնտեւր, որոնք սպի լույս աշխարհի չգաս ու արտես «սեւնվելու» ու չարարելու» համար: Իսկ ի՞նչ տեւս է անել սանսարայի անիվների մեջ անվերջ լույսայններից ազատվելու համար, որոնք սպի անհար կորցնի իր «ես»-ը, դադարն անդեմ ու դադարի գոյություն ունենալուց: Այդ հարցն անձն մի կրոնական համակարգ սալիս եւ իր լույսաբանումն հիմնականում լույսաբանումն անվերջապահումն հնագանդվել զուտուին ուսուցչին եւ նրա լույս զված ճեմարտիով խալել:

Կրոնիկն ինքն իրեն անվանում էր «Հայեւարեւելու զուտու» - 666: Ինչու՞ն է նրա հայեւարեւելու օկուլիզմները, Կրոնիկն էլ իր «ուսումը» սալել էր «Հիմնականում, որեւր «լուսավորվելով» սվել էր հրատարակել զանազան գրեւր մոլությունն ու մոլական ճեմերի մասին: Իր կազմակերպած արարողություններում (սեմաներում) Կրոնիկն, ծիսական բազում բանաձեւեր կիրառելուց

բացի, սկսում է օգտագործել նաեւ բնարտիքեր «գիտակցության ոլորեւր» ընդարձակելու համար: Հիմնականում Անգլիայում նա դառնում է մասունական օրակենցիկի մեկ աղան եւ ճեմ օւտով հիմունում իր ուլյսը «Արճաթ վարդ» անունով: XX դարի սկզբներին Անգլիայում ճեմ եւ ճարունակում օկուլիզմը վերին «եւրոններում», եւ Կրոնիկն հաջողվում է իր ճարունակում մեջ ներգրավել բազմաթիվ մեծ ճեմաչուն ունեցող մարդկանց: Անգան բոլորիս հայեւարեւելու Կոնան-Դոլին օկուլիզմի ջասագրվ էր եւ լույսաբանակն չէ, որ նա իր համարալյս հերոսի Շերոկ Հոլմսի մեկ «ճեմաբանակ» աշխատանքի հնարավոր դարձնելու նպատակով (օկուլիզմի լեզվով գիտակցության ոլորեւր ընդարձակելու համար) իր լույսաբանակներին մեկուսացնում էր, թե ինչու՞ն է մեծ հետախույզումն իրեն «լուսավորում» բնարտիքեր ներակրելով ինքն իրեն:

Իր «Սոգոլայան ճեմությունն ու լույսաբանակ» գրում Կրոնիկն ներկայացնում է, թե ինչու՞ն է ճեմաչուն պատանային եւ չար ուժերին եւ հնարավոր դարձնելու նրանց սեփական կամին ճեմաչունը եւ այդտիտի աղբել ուրիշների վրա (եւ մոլությունը): Իրականում հակառակ երեւույթն է կատարվում ոչ թե այդ մոլ ուժերն են ճեմաչուն վիուկում կամ մոլոր (այսուրեւ բաներով նաեւ զանազան էփրաստները, բնարտիքերը, ջուրները, կաշիքները, չունեւրները նույն դարի են լույսաբանակն), այլ իրենք են դառնում նրանց մոլ ուժերի կամակատարներ եւ ճեմաչուն:

Կրոնիկն ունեցավ ճեմաչուն կատարելու հնարավորություն, որովհետեւ նա աշխարհում իրեն սվեցնիլ հիմնադրել զանազան օկուլիզմիստական ուղղություններ: Անճեմայաւուն օրինակը ներկայիս այսինքն ուղղությունից հայեւարեւելու Արստուր Կրոնիկն էր «գիտակցող գիտար» մեմարտությունը Դիանեսիկան, այսուր կարելի է զսեւր երեւոյանց գրախույսներում (արեւելախալերեն):

Տ. Ղեւնդ ին. ՍԱՅՆԱՆ Սայր Արոն Ս. Էրմիտաճի ԲԳԿ

«...ՆԱ ԳՈՐԾՈՒԷ ԾԱՍՏՈՒՄ ՀԱԿԱՏԻ ՈՒԾԷ»

Օրես Հայաստանի Ազգային գրադարանի սնօրինության նախաձեռնությամբ կազմակերպվեց գեւաւորի Տեր Մեւրոյ արհ. Աւճայի հեղինակած, ինչու՞ն է նաեւ նրա մեկնանությունը հրատարակված գրեւրի լույսաբանությունը՝ «2001 թիվ, գրական հրատարակչական հունձի ճեմարտան» հայեւարեւելու: Ցուցադրված հարյուրից ավելի գրեւր գրադարանին է ներխաբեւր ինքն արագան հարյուր:

Առաջին անգամ չէ, որ հայ մեւարիկ գործիչները, գիտնականները, անվանի մասնաբաններն ու հասարակական գործիչները մեկնեղվելով իրենց երախտին եւ արտախարանում Հայաստանում բազմաթեւր գործունեւրություն ծավալող նկիրալ հոգեւորական-մեմարտականին: Եվ լույսաբանակն չէ, որ Մեւրոյ արագանի անվան անճեմակող ցանկացած հավալ կամ գեւրելույթ վերածվում է նրա անճի մեծարմունն ու նրա գործերի փառաբանումը: Մեւրոյ արագանին իրենց ջեմ խոսով ողջունեցին Ազգային գրադարանի սնօրեն Դավիթ Սարգսյանը, Գրողների միության վարչության նախագահ Լեւոն Անանյանը, ակադեմիկոս Վաղինիկ Բարխուդարյանը, գրող, հրատարակախոս, Ամ լույսաբանակող Ռուբեն Հովսեփյանը, ակադեմիկոս Վարդգաս Հարությունյանը, Ղե-

սական արխիվի սնօրեն Սանդր Բեղուրյանը եւ այլ:

«Նա Հիտուսի որդին է...», «ճեման Ասված ուղարկեց Հայաստան», «ճեմ գործով է փաստն հավասի ուժը», «սրբազան այն անհատ-երեւոյթներից է, ովքեր փորձում են կերել մեւ հոգեւոր հարեւրից»,- բանախարաններն այստիտի բնորոշումներով ներկայացրին արագան հորը հերթական անգամ նեղվելով նրա եկեղեցանվեր, ազգաղապարն ու մարդասիրական ճարտարությունները, ինչու՞ն է նաեւ նրա մեծ ավանդը հայ արեւելի ու գիտության ճարտարապետներում: Գրախարակչական ճեմարտակող գործունեւրության համար արագան հորը ճեմարտակող հայ առաջին ժողագրի Հակոբ Մեղաղարի անվան նեղալ:

Ցուցադրված բազմախոս աշխարհությունները, սեմարտությունները, նկարագրող այբուններն ու ուղեցույցները, որով հրատարակվել են Մեւրոյ արագանի մեկնանությունը, վերաբերում են Հայ եկեղեցու լույսաբանակն ու ճեմին, լույսաբանակող ճեմարտությանն ու երաճեւարիտությանը, հայ գրականությանն ու ազգագրությանը: Վերջերս լույս տեսած աշխարհություններից նախաբանակից են Արթուր Հանազա-

րյանի «Խաղերի կոմիտայան վերանուրայան հայեւարեւելու» եւ Մուրադ Հարսրյանի ու ճեմ Արագայանի «Հայաստան, րիտանեւական ճարտարապետության 1700 ճարին» (հրատարակչական Կամաղայան): Իսկ առջեւն ճեմ օրագրեւր են ու լույսաբանակող լույսաբանակող:

Վերջում իր լույսաբանակող խոսով առաջ նաեւ Մեւրոյ արագանը: Նա իր իրադունումն արտախարայեւ Հայաստանում ճեմարտակող աղաղների անճեմարտակող գրեւրի հեղինակների մասին սալելով, «Մարդիկ սարեւր ճարունակի րիտան եւ քաղեւ, այլ մաւել... Մեւր գործը դուրին էր, զգրողներում փակված նրանց գրեւր լույս ընծայեցին, նրանց սարիներու վաստակն է, որ մեմկ կվայելեմ...»: Նաեւ իր երախտին արտախարայեւ հրատարակչական գործն իրաճարտակող մարմինների նկատմամբ՝ նեւր ու ճեմ օրերում միայն գրի մոլի սիրադիր կարող է զիր տեւր:

Ճեմարտակող երախտակից գեղարվեստական մասով: Այս գեւրելույթը մեկ անգամ եւս հաստացնում էր ճեմարտությունը, որ հավաքան առաջին գործերի մեծած ճեմաչուն, ինչու՞ն է նրանք անանց հոգու:

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

Սահակ Ա Պարբեր եղև է հայոց կաթողիկոսության Գրիգոր Լուսավորչի տոհմից վերջին ներկայացուցիչը: Ծնվել է 348 թ. սեպտեմբերի 29-ին Կապադովկայի Կեսարիա քաղաքում, մի քանի տարի անց հայոց կաթողիկոս ձեռնադրված Ներսես Ա Մեծ Պարբերի և Տարոնի իշխան Վարդան Մամիկոնյանի դուստր Սահանդուխտի ընտանիքում: Դեռ մանուկ հասակում կորցրել է մորը, իսկ հոր հոռոմեական կայսրություն ուսումնասիրության մեկնելը հետո դառնալով կորցրել է մորական պապի՝ Վարդան Մամիկոնյանի տանը: Հոր կաթողիկոսական արտաբարձրանալուց հետո փայտյուն կրթություն է ստացել Կեսարիայի, Ալեքսանդրիայի և Կոստանդնուպոլսի նշանավոր ուսումնասիրական կենտրոններում: Տիրապետել է հունարենին, ստորեբնիցն է պարսկերենին, եղև է հնուտ հայկաբան: Հոգևորական ձեռնադրվելով՝ աչքի է ընկել առաքինությանը, իր շուրջն է հավաքել մայրաքաղաքների սպառնների (նշանակում է փութաբան, գործունյա, այսպես էր կոչվում արեւելահռոմեական կայսրությունում կրոնական մի կարգ, որի անդամներն ուխտում էին անդադար արդրել, արքայու և ժողովրդի կյանքով ապրել և զբաղվել հայրախոսական գրականությանը) մասնաճյուղ 60 աշակերտների, որոնք հազել են մագեդոն հանդերձերով, պատված են եղել երկրորդում և միջու տարբերի շրջել նրա հետ եկեղեցական պաշտա-

մունք կատարել անպատկանների մասն է հոգ տարել երկրին աշխարհիկների նմանությամբ: Աստուրախ Մեանգեղերուց կաթողիկոսի մահից հետո հայոց կողմից նշանակվել է հայոց կաթողիկոս՝ առանց պարսից արքայից արքայի համաձայնության: Մեծապես աջակցել է հայ Արշակունի վերջին նշանավոր գահակալին՝ Մեծ Հայքի վերամիավորման քաղաքականությունը կենսագործելիս: 388 թ. Խոսրով Գ-ի ձեռքալուծությունից հետո, հայոց բազմաթիվ կողմից կաթողիկոս նշանակված Սահակ Պարբեր է այնտեղ պաշտոններ ստացած նախարարները մացին իրեն պաշտոններում, և պարսից արքունիքը, խիստ անհանգստացած հայերի դիմադրությունից և Խոսրով Գ-ի մեծ ժողովրդականությունից, ստիպված եղավ անցան հանդուրժել վերամիավորված Մեծ Հայքի բազմաթիվ կաթողիկոսներին: Ավելին, Սահակ Պարբերի ջանքերով ու միջնորդությամբ նրա փեսա Համասայկ Մամիկոնյանը պարսից արքա Վանդ Գ. Կրանանի կողմից ստացավ հայոց սպարապետի պաշտոնը, Մամիկոնյանների տունը պատվավոր հիմնադրող գանդ, իսկ Կամսարական ու Ամատունի ընտանիքները, որոնք մեղադրվում էին պարսից արքունի կողմից Խոսրով Գ-ի բազմաթիվ աջակցելու համար, վերականգնվեցին իրենց իրավունքները:

րի մեջ է արժանացան ներման: Մեծ է եղել Սահակ Պարբերի դերը հայոց գրերի գյուտի և բարգձմանակն ու հայկական ինքնուրույն գրականության ստեղծման գործում: Նրա եռանդուն ջանքերով հայոց Կոմաշապոն բազավորը Մերուպ Մաշտոցին

ցույց տվեց համակողմանի օժանդակություն հայ գրերի գյուտի գործում, իսկ դրանց ստեղծումից հետո նա և Մերուպ Մաշտոցը ձեռնամուխ եղան իրենց աշակերտների հետ հայկական դպրոցներ հիմնելուն և կրթական գործի զարգացմանը: Գեոեու Մաշտոցի դեպի Արվանդ կատարած լուսավորական առաքելության շրջանում Սահակ Պարբեր ձեռնամուխ եղավ ստորերեկից

Ատովամաշիչի բարգձմությանը: Նա և Մերուպ Մաշտոցը դարձան հայ բարգձմանակն գրականության հիմնադիրներ: Նրանց և նրանց աշակերտների ջանքերով հունարենից բարգձման վեց ոչ միայն Ատովամաշիչում, այլև հույն և ասորի երկրնակնների բազմաթիվ հայրախոսական, իմաստասիրական, պատմագիտական և այլ բնույթի աշխատություններ: Երբ 408 թվին բյուզանդական արքունիքը վերամիավորված Մեծ Հայքի բազմաթիվ կաթողիկոսից ետ պահանջեց 387 թ. բաժանումով կայսրության անցած արեւմտյան հատվածը, իսկ Արեւելյան Հայաստանում բազավորած պարսից արքայան Շապուրի օրոք (415-419) բռնություններ սկսվեցին, և 419-422 թթ. բռնկվեց Ներսես Տիեզրակեցու ապստամբությունը, Սահակ Պարբեր տեղափոխվեց Մեծ Հայքի բյուզանդական մասը՝ չպոնելով սակայն իր արժանիքի համապատասխան ընդունությունը: Նա կայսեր մոտ ուղարկեց Մերուպ Մաշտոցին և իր թոռանը՝ Վարդան Մամիկոնյանին՝ իրենց ընդունելու և բյուզանդական հատվածում հայկական դպրոցներ հիմնելու խնդրանքով: Մի նամակով էլ նա դիմում է Կոստանդնուպոլսի պատրիարք Ատտիկոսին՝ խնդրելով նրան բարեխոսել կայսեր առաջ: Արեւելյան բյուզանդական գորավալ Ամատուրը, ստանալով բյուզանդական արքունիքի համաձայնությունը, Մելիտեն քաղաքի Ալակ

եպիսկոպոսի մոտ պահելով Մերուպ Մաշտոցի աշակերտներին՝ նրանց գլխավորի՝ Դեոնոյի հետ, Մաշտոցին և Վարդան Մամիկոնյանին Դերթանի եպիսկոպոս Գիեղի հետ մեծ պատիվներով ուղարկել է Կոստանդնուպոլս: Թեոդոս Փոքր կայսրը Սահակ Պարբերին ընդառաջեց բոլոր հարցերում մեղադրելով միայն նրան այն խնդրում, որ Մաշտոցը, արհամարհելով հույն ճարտարներին, ինչ-որ ասորիների մոտ է դրոնել իմաստության գյուտը: Այնուհանդերձ, կամենալով հավակնել պարսից արքունիքին և ուժեղացնել բյուզանդական ազդեցությունը Հայաստանում, կայսրը կարգադրեց՝ Սահակ Պարբերին ընդունել մեծ պատվով և Կեսարիայի արքեպիսկոպոսի նման նրա սենյոյի և մագեդ ծախսերը հոգան արքունի գանձարանից: Կայսերական հրովարտակով կարգադրվեց կատուցել Թեոդոսուպոլսի (Կարին) քաղաքին: Վարդան Մամիկոնյանը նշանակվեց ստրատելատ, իսկ Մաշտոցը մոնղվեց ուսուցիչների շարքը: Իր հերթին Ատտիկոսը գրում էր, որ կայսեր լուսավորչյամբ կարելի է հայկական դպրոցներ բացել բյուզանդական Հայաստանում, և պահանջում էր դարձի բերել բոլորիստոնների պաղոնի կամ հավանել իր փնակից: Ատտիկոսը եկեղեցիատիկոս ձեռնադրեց Մաշտոցին:

Շարունակելի
Քարկեն ԴԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, որդիբուր

ՆՐԱՆ ԿՈՉՈՒՄ ԷՆ ՏԻԵՉԵՐԱԿԱՆ ՎԱՐՊՈՒՄԵՏ (ՆԵՐՍԵՍ ԱՐԲԵՂԻՍԿՈՂՈՍ ԼՃԱՐՈՆԱԿՑԻ)

«Ուր արդարին ընդունում է իբրև արդարի, արդարի վարձ կտանա»:
Ստսբ. Ժ 41

Ներսես արք. Լամբրոնացին ԺՔ դարի ակաճավ եկեղեցա-հաղաքական գործիչ էր, որը բողոք է գրակնել հարուստ ժառանգություն և մասնագրության ղախմանը մեջ առաջադրել իր ղախվավոր ու հասարակ սեղո: Նա ղախվանում է Դեթուսյան նշանավոր ազգահոսիին, որի արմատները գտնվում են Մեծ Դայի Արցախ նահանգի Չանակ քաղաքում: Այստեղ բնակվող վերջին Դեթուսյան իշխանն էր Օշին Ա Չանակեցին, որը ներկայումս 1072 թվականին ստիպված բողոք էր հայրենական ժառանգությունը Մայրեաց Ջուր անունով ու գաղթեց Կիլիկիա, որտեղ էլ 1153 թվականին ծնվեց Ներսես Լամբրոնացին: Սկսության ամուրը Ամբաս էր: Ամբասի ղախարակության ու կրթության համար հոգացել են սկզբում նրա բարեկամ ժայրը, հետո Դովհաննես վրդ. Սկեռացին, Սեփանոս Մանուկ եպիսկոպոսը և Ս. Ներսես Շնորհալի հայրաբեց, որը Սկեսելով Ամբասի բացառիկ ընդունակություններն ու նվիրվածությունը 1168 թվականին Դեթուսյանը կրակակրոն փախանա և ձեռնադրում նրան և ասլիս իր անունը Ներսես: Ներսես Լամբրոնացին ուսումնասնեց էր ու միտ ուղղությունների մեջ: Բազմաթիվ ճանապարհորդությունների ժամանակ օսարագի փաղաքական գործիչների, մասկրակների, գրողների ու հասկապետ հոգեբուխակների հետ Ներսես Լամբրոնացու մեջ անարձգվեցին օսարագների ու նույն եկեղեցիների փոքր ու համեմատական մեջ առնելու գաղափարները: 1175 թվականին Դեթուսյանը, Գրիգոր Տղա կաթողիկոսի ձեռնադր. Տարսունի թեմի եպիսկոպոս օծվելուց հետո նա վերա-

դառնում է Սկեռացի վանք: Ներսես արք. Լամբրոնացին եկեղեցիների միությունը ղաղափարի մեծ ջասագովներից էր. Նա կողմնակից էր ծիսական բարեփոխություններին, կանոնական բարեփոխություններին, կանոնական հետաքրքրություններին և նույն եկեղեցիների հետաքրքրությունների բարեկամները: Դավանաբանական հարցերում Լամբրոնացին ուներ իր ազդի մոնեսցունը, նա համոզված էր, որ եկեղեցիների միության կամ գոնե նույն եկեղեցիների հետ բարիդրացիական հարաբերությունների համար փոխադրություններ անխուսափելի են: Այլ կարծիքի էին արեւելյան վարդապետները: Եկեղեցիների միության գաղափարը զարգացնելու մեջ նրանք տեսնում էին լավագույնը դեղուրը Դայ եկեղեցու իրավունքների խախտում և նա ազդի թուլացում: Այս ջանքավորության հիմունքը Լամբրոնացու միջոց էր Ներսես կամ էին ճանե նրանց և Ներսես Լամբրոնացու միջոց էր սեղի ունեցող, մեղմ սասած, ոչ բարեկամական հարաբերությունները: Արեւելյան վարդապետները Լեոն թագավորի առաջ աքսասանեցին Ներսես Լամբրոնացուն որդես Դայ եկեղեցու ակաճությունները խախտող: Լեոն թագավորը, չնայած Ներսես Լամբրոնացու նկատմանը ու

նեցած իր մեծ համակրանին ու մեծությունը, հակաճանալով, որ եկեղեցու մեջ ղառակնուն կարող է սեղի ունենալ, որից նա կարող էր կորցնել արեւելյան նահանգների բնակչության հավասարությունը, սկսածայից ընթաց էր ասլիս նրանց ղառանցներին և արելու էր Ներսես արք. Լամբրոնացուն իրականացնել իր ծագերը: Մյուս կողմից Գրիգոր Տղա կաթողիկոսը իր ծանր հիվանդության ղառանով ի վիճակի չէր միջամտել նրան հարցերին:

Չաչող սերունդները բարձր գնահատեցին ղեկավարական վարդապետի գրական վասակը և մեկը մյուսիկ լրացնելով սեղոնեցին նրա վարդ. գրեցին ներդրումը, կենսագրականներ, ուսումնական ընդունակելու ու բազմացնելու հաճախարակությունները, ասելով Ներսես արք. Լամբրոնացու իմաստայից կյանքն ու նրա բողած մասնագրական հարուստ ժառանգությունը: Ներսես արք. Լամբրոնացու արդյունավետ կյանքի ու առաջնակարգ մեծ գործունեության մասին անբողջական ուսումնասիրություններով ու համոտն ակնարկներով անդարարած են աս հեղինակավոր անձինքն թե մայր Դայաստանում ու թե Ափյուռում: Իսկ թե ում ինչանով է հաշտվել ներսեսից Ներսես արք. Լամբրոնացու խոսախոսող մեթոդը մեթոդի մեջ, դա առանձին խնդիր է: Կարեւորն այն է, որ մեծն սիրեն ու չնոտանա մեր սրբակյաց հայրերին, նախանձայնորդ լինեն հասկապալու ու ընթանելու նրանց համեմար: Երեսպագիտությանը հիսեմ ու ոգեկոչեմ, իսկ արդարությունը վերջապես ի հայտ կգա, որդիսես: «Չածուկ բան չկա, որ ղառանակի, և գաղթնի բան չկա, որ ղառանակի» (Մարկ. Գ 22): «Չախեցնական ղառանակն արդարոց օրոնութեամբ եղիցի», ամեն:

րական ու մակրական, բոլոր ժամանակների համար իմաստուն ու համեմարել անմեակությունը Ներսես Լամբրոնացին: Նա մահացավ երեսասարղ ու ասվածային իմաստությանը զարգալով:

«Պատվաբեր ծերությունը ոչ երկարակեցություն է չափվում և ոչ էլ առջած ասրների թվով, այլ մարդու համար իմաստությունն է նրա ակեհերությունը, և անարաս կյանքն է նրա ծերության հասակը» (Իմաստ. Գ 8):

Չաչող սերունդները բարձր գնահատեցին ղեկավարական վարդապետի գրական վասակը և մեկը մյուսիկ լրացնելով սեղոնեցին նրա վարդ. գրեցին ներդրումը, կենսագրականներ, ուսումնական ընդունակելու ու բազմացնելու հաճախարակությունները, ասելով Ներսես արք. Լամբրոնացու իմաստայից կյանքն ու նրա բողած մասնագրական հարուստ ժառանգությունը:

Ներսես արք. Լամբրոնացու արդյունավետ կյանքի ու առաջնակարգ մեծ գործունեության մասին անբողջական ուսումնասիրություններով ու համոտն ակնարկներով անդարարած են աս հեղինակավոր անձինքն թե մայր Դայաստանում ու թե Ափյուռում: Իսկ թե ում ինչանով է հաշտվել ներսեսից Ներսես արք. Լամբրոնացու խոսախոսող մեթոդը մեթոդի մեջ, դա առանձին խնդիր է: Կարեւորն այն է, որ մեծն սիրեն ու չնոտանա մեր սրբակյաց հայրերին, նախանձայնորդ լինեն հասկապալու ու ընթանելու նրանց համեմար: Երեսպագիտությանը հիսեմ ու ոգեկոչեմ, իսկ արդարությունը վերջապես ի հայտ կգա, որդիսես: «Չածուկ բան չկա, որ ղառանակի, և գաղթնի բան չկա, որ ղառանակի» (Մարկ. Գ 22): «Չախեցնական ղառանակն արդարոց օրոնութեամբ եղիցի», ամեն:

1198 թվականին մահանում է մեծ հոգեւոր

Գեւորդի (Մանուկ) ՉԱՅԱՍՍԱԼ

Աղանդներ լուրջ մտահոգութեան առարկայ են, բնակավայրեր: Մտահոգիչ է նաեւ այն, որ նրանց ազգայնախոյզ գործունէութիւնը, չգիտեմ ինչու, հասանալիս դիմադրութեան չի հանդիպում: Մինչդէռ նրանց ստաղափայտ գործելակերպի դէմ ողջ տարածքում ձեռնարկներ չեն ընդունուել:

Տարածուելով աղանդների և աղանդաւոր մտորեալների բազմութեամբ, որ խախտելով լուրջ քրտնազգացում էր նաեւ Չարեմաւանուտի մեծազանց բնակավայրերում: Բայց սիս...

Սա իմ առաջին այցելութիւնն է Չարեմաւանի նրակներ Սր. Փրկչի եկեղեցի, որն ընդամենը մի քանի քառակուսի տաշք սօնով է Ամենայն Հայոց հայրապետը:

Կանգնած է Սր. Փրկչի քաղաքի հիւսիսային մասում՝ բարձունքի վրայ: Որ կողմից էլ որ գաս, նա քաղաքը յարմար է միանգամից, ամբողջութեամբ: Եւ առաջին իսկ ակնբարձր ներկայանում է հին ժամանակների:

Եւ արագացնում են հայերն՝ ստաղափայտ, թէ կը հասնեն կիրակեանուտի ժամերգութեանը:

Այն երբ էր, որ երեւանի Սր. Յովհաննէս եկեղեցու երեսաստղ ստաղափայտ Նորայր Սարգսեանը ինձ հասցացնելով դողողակամօս, սովորեցրեց, որ եկեղեցի մտնելիս ողջ է խաչակրներն են առնել: «Միջոց առաջ սեղանայն Աստուծոյ առ Աստուծոյ, որ ուրախ առնէ զմանկութիւն ինձ»: Դա առաւել քան կէս դար առաջ էր: Յետոյ ստաղափայտ բարեկամս դարձան Սր. Նորայրը, աղաք մեկնեց Լենինական, որ բարի համբաւով փահանալու յարգում էր եւ ինչն օրհնութեամբ էր յիշուել ահաւոր ու անբնական երկրաշարժի զոհերի ցանկում... Սիս, այս անգամ ես, եւ անթե...

ՄՈՒԲԳՐԵԱՆ ՄԵՐ ՀՈՂՆ ՕՏԱՐ ՄԵՐՄԵՐ ԶԻ ՍՆՈՒՅԻ

Ի կասարում են երջանկայիտասկ բարեկամիս դասգանը, որը չեն մոռացել երբէ էս Սր. Փրկչի եկեղեցի ներս մտնելուն ժողով, կէս դար առաջ սովորածս առթոր դեռ չաւարածս, ես ինձ բառացիորէն զգում են եկեղեցու գրկում: Ինչ ընդարձակաձաւ աղօթարարա: Կարելի է ասել եկեղեցին ամբողջութեամբ աղօթարարա է: Դարգ, աննթերեթ, բայց ճարտարապետական համարձակ ու իմաստաւոր լուծումներով այս եկեղեցին առաջին իսկ յայտնի առնում է իր գեղեցկութեամբ, արճարացութեամբ, հարազատութեամբ, լուսառասուրբութեամբ, մեծնութեամբ եւ մասամբ նորին:

Հայկական բազիլիկի ասանդրոյներով է գերիակամ մօտեցումներով արեգազանց կերտուած ծիրանաւուն տուֆից, ստեղծող բաց սրճադոյն տուֆից եւ մոդալիկ ռոմով, իսկ նախարարի գլխին զոգհիկ վերնայարկ երջանկի համար: Երբ է սկսուելու ժամերգութիւնը, հարցնում են մոմավաճառուները: Ժամերգութիւնը սկսուել է ժամը 17-ին եւ աւարտուել: Ինչու էր մոռացնալով: Իսկ եւ այնպէս սրամաղիք էի լսելու «Լոյս դարարը», որ վաղորդ, օգտ վաղորդ չեն լսել: Բակում ժամօթարում են եկեղեցու միակ հասանալի Չարեմաւանի հոգեւոր հովիւ Սր. Բահայի փառաբանումը: Ծաղուճով դարակախայ է կրութեամբ երաճեսագէտ: Ուրախութեամբ ընդունում է եկեղեցու վերաբերեալ հիացումիս արճարացութիւնները եւ հաճոյով դասակարգում առաջինը: Եկեղեցին ասունազն 800 հոգի կարող է սեղանուել: Երջանկութեամբ կարգաւորում է երեսուցանակ ուսումնարանի սաներից: Սր. հոր ցանկութիւնն է «դրոճեփոխակ երջանկութեամբ»:

Խոսքը ստեղծելը: Մեր գրոյցը ճարտարական ընդհանուր է «նրեղեցի»-ներով հասցացնելու խորին յարգանքով եւ ըստ մասնաճիւղի դիմելով Սր. հորը իրենց հետախորհող հարցեր են դարգում վաղորդ դասարագի վերաբերեալ: «Կրակի է, Չարեմաւանի Սր. Փրկչի եկեղեցու առաջին հասցանակը: Բաղա՛ր վրայ հանդիսատեսուտի սարածում են դասարագի սկսուելին ազդարարող Սր. Փրկչի գանգերի ղողանքները: Եկեղեցին լցուն է արբեր արիի հասցացնելով: Ամեն ինչում զգացում է, որ տարածականներ եկեղեցու կարօտ են: Պէ՛տ է տեսնել, թէ ինչո՞քիս իրեղեցու թեմաներ են ծնուել զայիս հասցանակ խոստովանելիս, ողջ է լսել, թէ ինչ քերթնաճողութեամբ են արճարացնում, երբ ամեն անգամ հնչում է «խաղաղութիւն աննեցուն»-ը: Առայժմ միամայն երջանկութեամբ իր դերի մէջ է բաւականի յաջող: Լսում եւ նրանց եւ դրոճ մասնաճիւղներին, որոնցից ամենակրօնները հոյարտութեամբ է կասարում դասարագին տղաստուրդու դասարագին տղաստուրդու դասարագին տղաստուրդու: Լսում եւ ասում եւ «Այս երբ սովորեցին այստէս անթերի Եւրասիայում ու դասարագ երգել, այստէս վարճ, յաճախ անգիր, ստղծու

ասել: Ո՛ր է մոմու մեր լեզուարան այրելի հեխաբարանութիւնն այն մասին, թէ իր այստուայ սերնին դժուարանակն են ազգային ուղղադրութիւնն ու գրաբարը... Ի դէպ, որեւ եկեղեցուն եւ երբ չեն հանդիպել այս հեխաբարան սիստուարող լեզուարան մարտններին: Նրան ազգի, եկեղեցու, ժողովրդի հետ ոչ մի անտրոսիւն չեն ունեցել եւ չունեն:

Այս յայտնի արեւմտեան կիսագնդում երկու հոգու ակաճան անդաման «կանչում է»: Նրան կանախախայ Սր. եւ սիկին ժիւրայ եւ Էլիզ Տրեվիեաններն են, որոնց արեւոր «կառուցակ ոչ նրանց մեղով վճռւ. Ս.» Սուրբ Փրկչի եկեղեցի»:

Թող որ եկեղեցին ճակարակ լուրջ հոգեւոր ուժի նոր զգեստներ եւ ճաւախուր սղաւի հայրապետ, բակի յարգարում, դարադասութեամբ եւ այլն, մեծն, սակայն, օտաւան մեր երեսուցանութեան խօսք լինէր դասարանում բարեարճութիւն Չարեմաւանին այստիսի հրաւակի եկեղեցի դարգեւելու համար:

Սա միայն եկեղեցի չէ՛ սովորական իմաստով: Սա նաեւ մեր նայանեաց սուրբ հաւաքի նուանորդ ամոնց է, այն ոգեղն գրաւոր, որի ողջ այնպէս անգոր յիսի մնաց օրջալաքի սարածում փորձութեամբ:

Օտմոնից յետոյ անցել է ընդամենը երկու ամիս: Ասկայն արդէն զգացում է Սր. Փրկչի եկեղեցու աշխույժ, կենսառաջ մեծնորութիւնը մարդկային հոգեւոր վրայ: Բարեկամս այն է մերակային ճակարակները հոյարտութեամբ ասում են «Մեր եկեղեցին»: Նրան քաղաքայնութեամբ են այն հասցանակները, որ հաւաքակ բոլոր փորձութիւններին սուրբաբան մեր հողն օտար սերունդ չի սնուցի:

Լեւոն ՄՐԻՉԱՆԵԱՆ

ԱՍՎԱԾԱԸՆԴՈՒՆՉԵ ԵՎ ՀԱՅՅԵՐԸ (համառոտ ակնարկ)

Սկիզբը ճակատող համարում

Մեր եկեղեցին այս խորումն եւսում է ասակծային հետեւյալ դասազանցի: «Արարել, փահանալի օրհնութիւնը գրաւոր յիսի վարձել գիտութեամբ հետ, մարդիկ նրա բերանից յիսի օրհնութիւն խորումն, քանի որ նա է աննեակալ Տիրոջ դասազանքները» (Սաղաւ. Բ 7):

Ճի յու, յոյսմիջ Ստղիկը զարմանալու տեղեկութիւններ է հարողում ոմն Սարգիս վարդապետի մասին, որը «մանկուց Ս. Գրիգն ամբողջութեամբ անգիր գիտել» (Ասեփանու վրդ. Տարածացի, «Տիեզերական դասաւորութիւն», Փարիզ, 1859, էջ 172):

Ս. Ներսէս Ընորհալին «հավանում էր Աստուծոյ խոսքը սիրողներին եւ նրանց հետ բնակվում: Սուրբ Հոգու խոսքն էր կարողում էր Սուրբ Հոգու հետ խոսակցում» (Ընորհալի, «Չափածո երկեր»): Նա եւ նրա օրհնական հետեւում Սիսեան Այրիվանեցի կաթողիկոսը հանդիմանում էին Պապի 150 տարածութեան անգիր չիմացող փահանալիներին:

Սեծն Լամբրոնացու մասին ուսուցաւ վկայութիւն կա: «Ընթերցում եւ ուսանում էր միջոց ու գիտեցրեց զրում քանցն համազասանալու, այնպէս որ երբեք ոչքէ իսկ չենկնեց իր անկողնում մեջ ոչ քերկը, ոչ գիտեց, այլ ցերեկը գրաւորվում էր աղօթքով եւ Սուրբ Գրի ընթերցանութեամբ: աննեակալ բարի գործով, իսկ գիտեց, ցանկով արդի վրա, մի ինչ փուն էր, աղա օտա արքանաւորով, օտաղում աղօթի կանգնել, այնքից արճաստուրի աղբյուրներ թիւնով» («Հայադասում», Կենտրիկ, 1901, էջ 420):

Իսկ մեծ վկայատեղի Գրիգոր կաթողիկոսի մասին կարողում ենք: «Միջոց գրաւորում էր Ս. Գրի ընթերցանութեամբ եւ ասվածախոս աղօթքներով», որին մեծն Ընորհալին նա թողը, ծննել է այս տղորը:

«Զբանի սիրուն հաւանակ եւ առ ինքեան բնակեցուցեալ 24րդն Հոգւոյն միջոց ընթերցեալ եւ ընդ նոսին իւր խօսեցեալ» («Սիսուան», Կենտրիկ, 1885, էջ 406):

XIII դ. աղբաւ Յովհաննէս Երզնկացի Պլուզ վարդապետը նույնպէս անգիր գիտել Ասվածաւորն Մայայնը: Մի օր Սնի մայր սաճարում դասաւորում մասուցեալ իս փահանալիները բարձր գրակալի վրա են գեցեղում Այսանի Ավեսարանը, որդեգիր կարճախակ վարդապետը չկարողանա կարդալ եւ դաղիցը չկարողանա կարդալ եւ ծաղիկ: Իսկ նա անթող էր թողնում վերցնելներէս, երբ անգիր եւ անխալ կարողում էր օրվա ընթերցվածքները:

XIII դ. աղբաւ Յակոբ Բ կաթողիկոսը կկոչի «հանճարոյ իմաստութեամբ վարժն Աստուածաւորն Գրոց, հնուս եւ գիտող բանից իմաստնց, աննախանձաբար սիրողն եւ դասաւորողն ուսումնասիրաց, որ եւ դասաւորողն ուսումնասիրաց, որ եւ դասաւորողն» («Հայադասում», Կենտրիկ, 1901, էջ 509-510):

Ս. Գրիգոր Տաթեւացին 7 տարեկանից էր սկսել ուսումնասիրել Ս. Կանցի: 14 տարեկանում Սուրբ Հոգու Ընորհով նա այնպէս փայտեցելով էր Ասվածաւորն, որ անգամ մեկնում էր այն իր հետ խորհրդակցելու եկած վարդապետներին համար:

Պատմում են, որ Վ. Պլուսի դասաւորողը երջանկալից ասակ Ընորհ արք. զալուսյանը սովորութիւն ուներ աննե գիտել մտնի լույսի ներքինութեանը Ս. Գրից, թեմէն եւ կարճալուսեալ փայտեցելով էր ասվածային Մայայնը:

Ս. Գրիգոր Լուսավորիչը Հայաստանով մեկ վաճարել էր ինչն «եւսումն աննե սեղեւում հասցանց դասաւորանակ, ցեմարանակ լեռնական, աննախանձակ, արգելաբանակ վանակներին բազում ու անհամար խնդր» (Ազարանգեղոս, 839):

Հայոց վանքեր, սակայն, ստակ

ճգնարաններ չէին. այնքեղ ներանձնական կարճը, սրբակնեցող վարդ եւ վեցակցաց սկարտութիւն միախալակած էին մանական Ս. Գրի ուսանելը: Այնքեղ չէին հարում գիտել, այլ լցուում էին Հոգւոյն ու սրեցը հոգեւոր երգում էին դասարանում ի վառս եւ ի գովութիւն Աստուծոյ: Այնքեղ վարձվում էին հոգեպետներ, որոնցից ամենակրօնները հոյարտութեամբ է կասարում դասարագին տղաստուրդու դասարագին տղաստուրդու դասարագին տղաստուրդու: Լսում եւ ասում եւ «Այս երբ սովորեցին այստէս անթերի Եւրասիայում ու դասարագ երգել, այստէս վարճ, յաճախ անգիր, ստղծու

Յ. Բ. Տախյանը այդ մասին գրում է «Ինչ որ ուրբեցը IV եւ V դարերի եգիպտոսի համար են անվանում, մեկ է մեր անաղասականներն ու վաճակներն համար կարող ենի առել, որ նրանց լուսնոյակ գիտութիւնը, նրանց ուսումնի ու խոսքի մտքը մեր ներսնային օտաւան Մայայնը է: Երբ ունենային այդ վանքերի կանոններն ու կանոնադրութիւնը մնաց Ս. Պալտոնոսի կանոններին, յիսի գեցեղն Ս. Գրի ուսանում մեջ հարցանելու խիստ դասաւորութիւն գեթ նոր Կսակարանն ու Սաղմոսարանը անգիր սերեցելու» («Բազմավեղ», 1901, էջ 159):

Ս. Ն. Ընորհալին իր «Թուրք ընդհանրականում» վաճակներ սուրբ ուրբեր առաջողութիւն «Եկեղեցու մարմնի այնքի դերն ու ստասակութիւնը բացատրողներին» հրած հորդում բացատրողներն է անմոլոր առաջնորդութեամբ եւսուցումը: Այնքեղ առաջնորդութեամբ ոչ երկու այնով լուսավորված լինի, այնքեղ Ասվածաւորն գիտութեամբ եւ անաղասութեամբ գործով անթերստեամբ, սրբութեամբ եւ աննեայն արդարութեամբ, ինչպէս Աստուծոյ դասաւորութեամբ են ուսուցանում, այդպէս ինչպէս իր անթ, այնքեղ էլ ամբողջ եղբայրութիւնը բարի կառաւորողի ասվածային գործերի

մեջ» (Ս. Ներսէս Ընորհալի, «Թուրք ընդհանրական», «Գանձասար» հրատարակչութիւն, 1991, էջ 59):

Վանքեր, ցնորհիվ հոգեւոր տեղական ու գործնական ասվածալուսարարութեամբ բուռն աճի, օտաւան վերանում են հոգեւոր կյանքի կենտրոններ, եւ վարդապետանցները հոգեւոր ուսումնական հասցանակներն են այնքեղ: Ազգայնաբարձրեցնելու նպատակով է հարողում Ս. Գրի դասավանդում կերպի մասին:

Գրիգոր ՂԱՐԱԻՅԱՆ

«Իսկ մեր երեսնի վարդապետներ, երբեք ունի մեր անաղասական եկեղեցու բոլոր Կսակարանները վարդապետ մեջնե վերջ մեզ միջ էր դասաւորում էին նույնը եւ հարկադրում այդ բոլորն ինչպէս Պապի սաղմոսների յետ» (Տախյան Փարիզի, «Թուրք Վահան Սամիկոնյանին», Երեւան, 1902, էջ 481-483): Եւսն, որ ներ մասնաբարձրեց մեծ մասամբ վաճակներն ու հոգեւորականներն են հարողում «Ինչպէս որ արեւեյան մեծասանները միջոց մայր ու դայակ եղան դրոճութեամբ» (Յ. Վ. Յաղոսի, «Պատարարութիւնը ինչ հայոց իմ», Կենտրիկ, 1923, էջ 182):

Այս եւ ուր դարերի հոգեւոր ուսումնական հասցանակներն ինչպէս միուր բոլոր իրստիւսն ազգերի, այնպէս էլ հայերի մոտ դասավանդումը գլխավոր առարկան Ս. Գրից էր:

Այսպէս, Հովհան Երզնկացին, իրեն սուտեցի, Սեղոսի լեռան Ս. Սիմեոն վանքում մեկնում էր Ասվածաւորն:

Ներսէս վարդապետ Մասնեցին Սեւ Ս. Ղազար վանքի վանակարան, 1332 թ. գրում է «Գլածոյի համալսարանը զնայի, որ երբ ան առաջանցալ ի վարձումն Հոբն ան Նոր Կսակարանաց եւ այլ բազում սրբոց բանց» (Բ. Երիւրանեան, «Բնական դասաւորութիւն սուրբաբանական ժամանակներու», Ամբրիսիս, 1926, էջ 114):

Սիմեոն Այրիվանեցին եղիվարդ զուրի մեծասանում դասավանդում է «Հին եւ Նոր Կսակարան»: Հովհաննէս վարդապետ Տարանի Ս. Կարապետ վանքում սուտեցի է կարգում «ասել դաս եւ մեկնել գիրքս Աստուածաւորն աւակերտեցընց եկեղեցուց մանկանց» (նույն տեղում, էջ 1174):

Շարունակելի

ՀՈԳԵՎՈՐ ՉԵՐԵՎՈՒՅՑ ԺՈՒՌՆԱԼԻՍՏԻԿԱՅԻ ՖԱԿՈՒՆԵՏՈՒՄ

Հոկտեմբերի 15-ին ԵՊՀ ժողովարարական փոփոխության և հասարակական գործունեության զարգացման հարցերի վերաբերյալ Երևանի քաղաքապետարանի կողմից անցավ «Հոգեվոր չե՞րե՞վու՞յց» անվան հարցազրույցի արձագանքը: Հարցազրույցի հիմնական թեմաներն էին հասարակական գործունեության և հասարակական գործունեության զարգացման հարցերը: Գործընկերների հետ հարցազրույցի անցումը կատարեցին քաղաքապետարանի կողմից անցավ «Հոգեվոր չե՞րե՞վու՞յց» անվան հարցազրույցի արձագանքը:

Հարկ է նշել, որ երիտասարդ լրագրողները բոլորովին էլ դեմոկրատական անձնավորության կողմնակից չէին: Օրինակ նշելով որ պատմության դասընթացում երկար գաղափարական և գործնական պայքարում չորս իշխանություններից է պիտի օգնեն եկեղեցուն, առաջարկվեց գտնել որոշակի աղբյուրներ, որի ստիչ գունը շատերը դառնան դեպի Եկեղեցին:

«Խղճի ազատության ու կրոնական կազմակերպությունների մասին» (1991 թ.) օրենքը թույլ է տալիս օրենսդրորեն դադարեցնել կազմակերպության գործունեությունը մի շարք պայմաններում (այդ բոլոր հակապետական գաղափարախոսություն, բարոյական չեղումներ են այլև, որոնցից ոչ մեկի համար չափանիշներ չեն տրվում: Ըստ այդմ այս «օրենքը» գործնականում նշանակալից չէ:

Սակայն այս հանդիպման արձագանքում քննարկվեցին քաղաքական և ծագողական դարձակ հոգեվոր լրագրողների լուսարձանները: Ինչպիսիք է այսօր աշխարհիկ լրագրողների վերաբերմունքը Եկեղեցու նկատմամբ, արդյո՞ք ճիշտ է հոգեվորականների արդարացիորեն քննադատելը, քե՞տ մեր են, քողերը դուրան ուրիշի աչքը համեմատելով: Հոգեվոր պարբերականների ինչքանո՞վ են անդրադառնում այսօրվա հոգեվոր լրագրողներին և արդյո՞ք հասկանալի լեզվով են խոսում: Փորձելով հարցերը քննարկել հնարավորինս շատ տեսակետներից ուսանողները լավի կողմին անխնա մերկայացրեցին նաև հայ մամուլի սխալները քննադատելով ավագ գործընկերների հակաեկեղեցական, սեմապոնի քաղաքականությունը:

Սակայն նշելով, որ շատ «աշխարհիկ» լրագրողներ, իրենց լուսարձանը հարցին տեղյակ չլինելով, իրավաբանական են խայտառակ վերլուծություններ, անդրադառնան հոգեվոր մամուլից առավել մի փոքր քանակությամբ, երբ հոգեվորականները զրպեցել են խոսելուց առաջ ծանոթանալ խոսքի արդի չափանիշներին (ինչը, քերես, նրանց համար ավելի հեշտ է, քան ժողովարարական համար հոգեվոր արձագանքը): Գուցե համագործակցե՞ն հոգեվոր ձեռնարկներն ու ժողովարարական փոփոխության արձագանքը:

Ֆեդերալիզմը ավարտվեց քննարկված խնդիրների լուծման համար գործնական աշխատանքներ ծավալելու ծրագրով: Հո մենակ խոսելը չի:

Կարեն ՍԱՐԿԻՈՍՅԱՆ

ԽՂՃԻ ԵՎ ԴԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆԵՐ ԵՎ... ՄԵՆԵՐ

1991 թ. հունիսի 17-ին դեմոկրատական արժեքներ դավանող հարյուրյակի մեջ իշխանությունները ընդունեցին «Խղճի ազատության և կրոնական կազմակերպությունների մասին» օրենքը: Օրենքի նպատակը դավանաբանական նոր հարթություններ կարգավորելն էր, որով հեծեմով էին անձի ազատություններին ու խղճին վերաբերող նոր մտեցումներին:

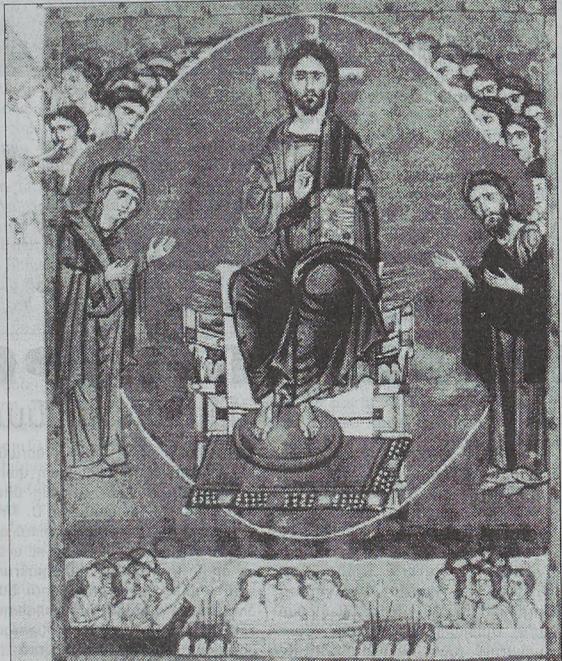
«Խղճի ազատության և կրոնական կազմակերպությունների մասին» 33 օրենքի առաջին հերթին ամրադրվում է Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու սեղն ու դերը այն հոշակելով որդես հայ ժողովրդի ազգային Եկեղեցի, նրա հոգեվոր կյանքի շինություն և ազգայնագիտության կարևոր դասը: Երկրորդ հերթին օրենքը ընդգծում է, որ ՀՀ-ում աղաչվում է ֆաղափարների խղճի և կրոնական դավանանքի ազատությունը:

Թվում է մարտդու է ստացվել մի կողմից օրենքով թուլանում են մարդկանց դավանել ցանկացած կրոնական հոսանք, իսկ մյուս կողմից իրականում «քե՞տ այնքով» են մայրու այլ դավանանք ունեցողներին: Պատճառը վերջիններիս ոչ օրինադատ գործունեությունն է: Կրոնական բազմաթիվ կազմակերպություններն ըստ համայն խայտառակ են վերոնշյալ օրենքի մի քանի դրույթներ: Եթե մի այլ խայտառակություն էր իրականացվում, ապա կազմակերպություններին, որով 33-ում գրանցված չեն: Այսօր ամենակաշիվ «Եհովայի վկաներ» աղանդավորական շարժումը գործում է առանց գրանցվելու:

Օրենքի 8-րդ հոդվածն աղբյուր է ՀՀ արածուն հոգեվորությունը: «Եհովայի վկաներ» իրենց հավասարաշարժակների «բանակը» սկզբնապես իր համար անարգել դիմում են հոգեվորությունը: Երջելով փողոցներում, «Մեր խոսքերով» մարդկանց սեղը նրանք փորձում են «դարձնել բերել» մարդկանց: Օրենքի 13-րդ հոդվածն առում է «Այն կրոնական կազմակերպությունները, որոնց հոգեվոր կենտրոնները գտնվում են ՀՀ տարածքում, չեն կարող ֆինանսավորվել այլ կենտրոնների կողմից»: Սեզ դեռես հայտնի չեն կրոնական կազմակերպությունների գործունեության օրենքի այս հիմնով դադարեցնան փաստեր: Բայց բազում կրոնական կազմակերպությունների գործունեությունը մասշտաբները, գույնը, ծավալած հրատարակչական գործունեությունը թույլ են ճալի մտածել, որ դրանք ֆինանսավորվում են ՀՀ-ից դուրս գտնվող իրենց հոգեվոր կենտրոնները:

Մարդի իրավունքներն ու ազատությունները չեն կարող ամսափակվել ինչ: Ենամադես խղճի և դավանանքի ազատությունը: 33 Սահմանադրության 23-րդ հոդվածը հոշակում է յուրաքանչյուրի մեկի, խղճի և դավանանքի ազատությունը միաժամանակ ճեղքել, որ այլ ազատություն կարող է սահմանափակվել «միայն օրենքով դաժանական դրության կամ ՀՀ սահմանադրական կարգին սպառնացող վտանգի դեմ» (հոդված 45): «Միայն» բառը շատերին մոլորություն մեջ է գցում նրանց հնարավորություն սալով դիմելու, քե՞տ խղճի ազատությունը գրեթե ան-

սահմանափակելի է: Բայց այս դեմքում մոռացվում է Սահմանադրության մեկ այլ՝ 44-րդ հոդվածը, որը ոչ միայն հստակ նշում է, քե՞տ որ իրավունքներն ու ազատություններն են ենթակա սահմանափակման, այլև ստաղծի կերպով թվարկում է այն հիմքեր, որոնց առկայությանը կարող են սահմանափակվել ինչպես խղճի և դավանանքի ազատության իրավունքը, այնպես էլ մարդու այլ հիմնական իրավունքներն ու ազատությունները: Դրանք են ղեկավար և հասարակական անվանագրության դատարանությունը, հասարակական կարգի ղեկավարումը, հանրության առողջության ու բարեկեցությանը պահպանումը, այլոց իրավունքները:

ու ազատությունների, դասվելով արհեստավորական դատարանություններին: Սահմանադրությունն ու «Խղճի ազատության և կրոնական կազմակերպությունների մասին» օրենքի կարծես, կարգավորում են խղճի և դավանանքի ազատության սահմանափակման հարցը: Բայց իրավաբանական մոլորակներով լրացված արհեստավորական օրենքներն անհամարժեք են խղճի և դավանանքի ազատության սահմանափակման հիմքերի թվանշաններին: Սահմանափակման հիմքերի մարգարանումները թույլ կան հստակ որոշել, քե՞տ որ մեծամասամբ ինչ պատասխանավորներն է կրելու հանրության համար վնասներ կարգավորող արհեստավորների դեմ յուրաքանչյուր: Դա կրթական և չարաահումների հնարավորությունը, որ ըստ համայն անհարկի թույլ են ճալի իրավաբանական մարմինները:

Ամենալուրջ, առայժմ անլուծելի խնդիր կարգված է դավանաբանական վնասառուներով գինվորական ծառայությունները հրաժարվող ՀՀ երիտասարդ ֆաղափարների հետ: «Խղճի ազատության և կրոնական կազմակերպությունների մասին» օրենքի 19 հոդվածն առում է «Գործող օրենքությանը նախադրություն սալով դիմելու, քե՞տ խղճի ազատությունը ճարձակում

են նաև կրոնական կազմակերպությունների հավասարաշարժակ անդամներին՝ այլ ֆաղափարների հետ համահավասար»: 33 Սահմանադրության 47 հոդվածը յուրաքանչյուր ֆաղափարը դատարանում է օրենքով սահմանված կարգով մասնակցել ՀՀ դատարանությանը: Ոչ Սահմանադրությունը, ոչ օրենքը չեն նախատեսում այլընտրանքային ծառայություն նրանց համար, ովքեր չեն կարող գինվորական ծառայության անցնել իրենց կրոնականության անցնելու, էրկական կամ այլ հանձնարարություններով: Օրենքի նույն 19 հոդվածը նշում է, որ ֆաղափարական դատարանությունների և կրոնական հանձնարարությունների հակառակ դատարան

գրի գինվորական մասում, խղճի ու հանձնարարությունների ծառայություններով ծառայությունից խուսափողներն այս հոդվածով հետադարձվելու դեմքում ենթարկվում են ֆաղափարական և ոչ քե՞տ գինվորական իրավաբանության: Բայց նրան, ովքեր գորակազմվելուց հետո խղճի և հանձնարարությունների մասնակցությունը հրաժարվողները, հետադարձվում են ՀՀ ֆրեական օրենքագրի գինվորական մասի 257-ա հոդվածով, որը նախատեսում է ազատազրկում 3-5 տարի:

«Խղճի և դավանանքի վնասառուներով հրաժարվելու գինվորականությունից հանդիսանում է մեկի, խղճի և դավանանքի ազատության իրավունքի բաղկացուցիչ մասը», հայտարարում է Միջազգային համայնական կազմակերպությունը: Այս դրույթը ձեռնարկված է «Աստուծո իրավունքների հանձնարարությունը հոշակագրում», «Քաղաքացիական և ֆաղափարական իրավունքի միջազգային դատարանում» և միջազգային այլ փաստաթղթերում, որոնք ստորագրել է ՀՀ: Այդ փաստաթղթերի հեղինակ միջազգային կազմակերպությունները դնում են, որ Հայաստանի կառավարությունը իրենց հանձնարարությունների դատարանով գինվորականությունից հրաժարվողներին զինծառայության մասնակցությունը: Բայց նրանք չեն կարող անհամարժեք մասնակցություն հնարավորությունը սալ: Ընդ որում այդ ծառայությունը յուրաքանչյուր ֆաղափարական թույլ ղեկ է կրել և դատարանում: Միաժամանակ խորհուրդ են ճալիս ֆիզիկական անձանց թույլ սալ ցանկացած ժամանակ գրանցվել իրեն խղճի վնասառուներով գինվորականությունից հրաժարվողներ, ինչպես ծառայությունից առաջ, այնպես էլ գինվորականության մասնակցությունը:

1999 թ. ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների կոմիտեի, որը հեծեմով է քե՞տ ինչպես են ղեկավարությունները ղեկավարում «Քաղաքացիական և ֆաղափարական իրավունքի միջազգային դատարանում» նույնը, մտադրություն է հայտնում իր կայսրում քե՞տ Հայաստանը իր խղճի և կայսրում դատարան իր մարտականությունները այլընտրանքային ծառայության հնարավորություն չընձեռնելու: Հայաստանի լուսառնությունները, ինչպես նաև Միջազգային համայնական կազմակերպությունը, հրաժարվում են իրենց ֆաղափարներից միջազգային հանրության կողմից օնաշարժակային լրագրողական ծառայությունների իրավունք սալը մասնակցելով արածառաջանի ռազմական անկարող վիճակը, դատարանում խղճի կարգավորված չլինելու իրեն հիմնավոր դատարան:

Սա, քերես, միակ հիմնավորումն է: Այսօր գինվորականությունից միայն աղանդավորներն են խուսափում են: Եթե վերջիններիս մասնակցությունը ճիշտ է, չի բացառվում, որ նրան, ովքեր այսօր հիվանդության և նրանց փաստաթղթեր են ներկայացնում, վաղը նաև կրոնական դատարանությունները կփորձեն իրենց ֆաղափարներից հանձնարարությունները: Սակայն խղճի և դավանանքի ազատության և կրոնական կազմակերպությունների մասնակցությունը 33-ում էլ ավելի կրթվածներն առաջարկել իրականացնում, և հնարավոր է բանակի կազմակերպության վնասառուները սալը:

Մենք իրավունք չունենք վնասառուներին արհեստական գինվորականությունից հանձնարարությունները սալը: Սակայն խղճի և դավանանքի ազատության և կրոնական կազմակերպությունների մասնակցությունը 33-ում էլ ավելի կրթվածներն առաջարկել իրականացնում:

Քե՞տ խղճի օրենքագրի 75 հոդվածն ընդգծում է «Չհնարավորության և երեքական գինվորական խուսափելու դատարանում է 1-3 տարի ազատազրկում»:

Քե՞տ խղճի օրենքագրի 75 հոդվածն ընդգրկված է ֆրեական օրենքում:

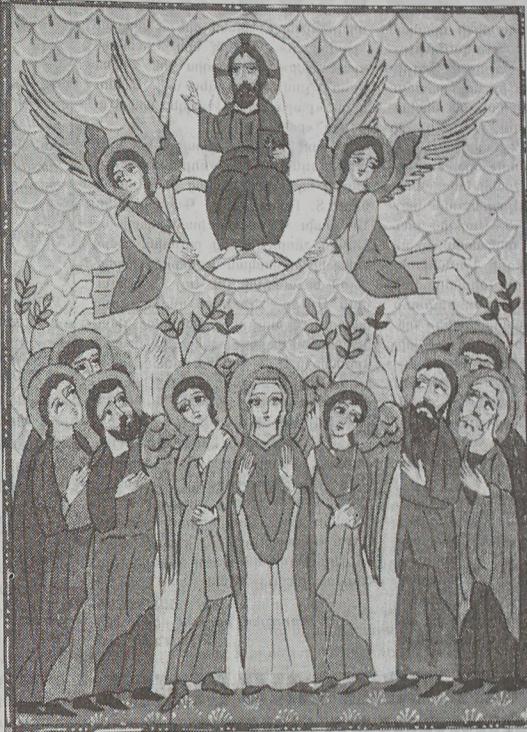
Կարեն ՍԱՐԿԻՈՍՅԱՆ
ԵՊՀ ժողովարարական
ֆակուլտետի դասախոս

ՄՐԲԵՐԻ ԲԱՐԵՆՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Բարեխոսել նշանակում է միջնորդել մեկի համար: Հիսուս Քրիստոսն էր առաքելությամբ, էր երկրային կյանքով անբողջ մարդկության բոլորիս բարեխոսն ու միջնորդը եղավ Հայր Աստծու առաջ: Նա մեր Տերն ու բարեխոսն է նաև էր երկնային կյանքով: Գիտե՞մ, որ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի վարդապետությունն ու Սուրբ Երուրոյության դավանանքն ընդունող հավասարակցների խումբն անվանվում է Եկեղեցի: Տիրոջ Եկեղեցին երկու մասից է՝ հաղթական եւ զինվորյալ:

Հաղթական Եկեղեցին բոլոր սրբերի բազմությունն է: Հաղթական Եկեղեցին կազմում են նրանք, ովքեր իրենց երկրային կյանքով հաղթանակ սարան չարի հանդեպ, եղան Հիսուսի ճշմարիտ հետևորդներն ու հաղթական մահվամբ փոխադրվեցին երկնային անասանության մեջ:

Զինվորյալ Եկեղեցին աղբյուր հավասարակցների Հիսուսի կենդանի որդեգիրների բազմությունն է, որը նույնպես դաշտարում է չարի խաղաղամեծների դեմ: Զինվորյալ էր հաղթական Եկեղեցիները մեկ միություն են, մեկ մարմին՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի գլխավորությամբ: Այսինքն՝ նրանց միավորողը հավասար է, Աստծուն ծառայելու հավասարությունը, Նրա հանդեպ սաճած սե-

ր, հույսն ու վստահությունը: Որդես մեկ մարմնի երկու անդամ՝ հաղթական ու զինվորյալ Եկեղեցիները միմյանց կարիքն ունեն հաղթականը՝ զինվորյալի աղբյուր, զինվորյալը՝ հաղթականի բարեխոսությամբ:

Ուրեմն, դիմելով սրբերի բարեխոսությանը՝ նախ դաժանում ենք զինվորյալ ու հաղթական Եկեղեցիների միջև հաստատված կապը: Հիշելով սրբությանը աղբյուրների կյանքը՝ նույնպիսի բնույթներ ենք խնդրում մեզ համար, ինչպիսին նրանց էր տրված: Իսկ սրբերի հավերժ կենդանի հոգիները մեզանքս դաժան ենք բարեխոսելու զինվորյալ Եկեղեցու բոլոր անդամների համար:

Սուրբ Գրքում սկսած Հին Կտակարանից, բազմաթիվ վկայություններ կան աղբյուրների կյանքում սրբերի աջակցության վերաբերյալ, ինչպես նաև նրանց մատուցների միջոցով կատարված հրաշագործությունների մասին:

Ուսի անհրաժեշտ է գիտակցի ու հետևողական վերաբերմունք դրսևորել աղբյուրական կյանքի այս բան կարևոր կողմին՝ սրբերի բարեխոսությանը դիմելուն: Աղորագրե՞նում բազմաթիվ բարեխոսական աղբյուրներ կան ուղղված սարքեր սրբերի, որոնց հիշատակմանն ու դանձազանքը Հայոց Եկեղեցին հասկացել է եկեղեցական օրացույցի զգալի մասը:

ՀՅՈՒՐԱՍՐԱՅ «ԲՈՂՈՒԹՅՆԵՐ»

Ելուտներն «Միրո մոդոլակն» իր հյուրընկալ անկյուններից մեկը սիրով կհարկազանի Երեւանի Ալ. Բաախայանի անվան կենտրոնական գրադարանի «Բողբոջներ» գրական սրբոցիտի սաների սրբադադր-ծուրջուններին: Գրական սրբոցիտի ղեկավարն է գրող Լիպարիտ Սարգսյանը: Նա բազմաթիվ գրքերի բանաստեղծությունների, պարզ-վաճմունքների ու քաղաքների ժողովածուների հեղինակ է:

«Բողբոջների» սաներն ամեն քաղաքի մասնակցում են գրադարանում կազմակերպվող Ն. Թումանյանի եւ Ալ. Բաախայանի անվան մրցույթներին ու արժանացնում մրցանակների: Նրանց սրբադադր-ծուրջունները պարզապես են հանրապետության եւ Միջուրի պար-բեր թերթերում ու անասարկերում, հաղորդվել քաղաքային ու հեռու-բեր թերթերում ու անասարկերում, հաղորդվել քաղաքային ու հեռու-բեր թերթերում: Վերջերս լույս ընծայվեց «Առաջին ծիլեր» գրքուկը, ուր ամփոփված են պարզանի սրբադադրողների բանաստեղծու-թյուններն ու պարզվածքները:

ՆԱԿԱՏԱՆ ԹԵՄԱՆ ՎԻՋԻՆԵ

Բյուր դարերի ճամփա անցել, Վերբ ես տեսել հազար, Բայց սուրբ օջախ ես մնացել Չավակներիդ համար:

Քո ղաճանության ամեն էջում Ցավ կա, լույս կա ու զիր, Դու Մասոցիին, Նարեկացուն Օճած հայոց երկիր:

Թեկուզ հաճախ կորցրել ես Թե թագավոր, թե գահ, Բայց մնացել ես անկուն Քո Սարի ղեմ անմահ...

Հիմա ղիտի ազատ թեւեւ Մեր երազի ճամփով, Դիտի ծաղկեւ, հարատեւեւ Նոր ու օճել կյանքով...

Տարին մեկ անգամ ոսկե առունը Ոսկի է ներկում ամբողջ աշխարհը, Այնպես կուզեի, որ գեթ մեկ անգամ Մարդկանց հոգին էլ ներկվեր... մի՛ անգամ, Ոսկեգօծ դառնար հոգին մարդկային, Եվ ոչ թե փողը նրանց գոյանի: Ազատի հոգին ղաճվեր գրո ղույնով, Իսկ բարու հոգին ոսկե ղառով, Որ սարքերին ազատի բարուց, Կեղծը՝ մարդից եւ վաճը լավից: Այնպես կուզեի, որ առանս վրձնը Փափագս լիք ու իրագործեր...

«ՄԻՐՈ ՄՈԼՈՐԱԿ» հարցը

Ամենաբարի գործը, որի վկան ես:

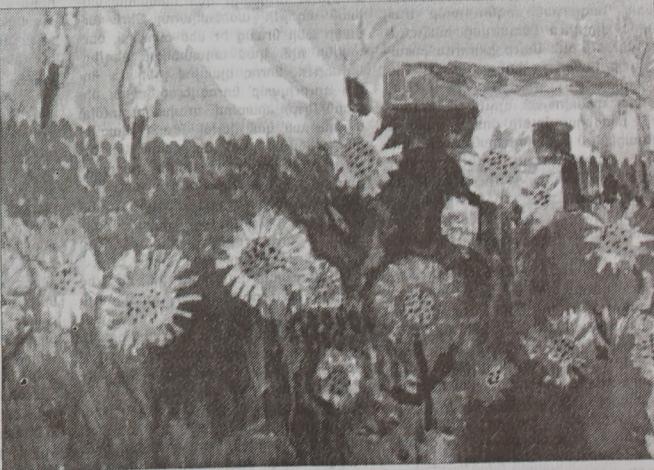
Պատասխանել են Երեւանի Դ. Դեմիրճյանի անվան թիվ 27 միջնակարգ դպրոցի սաները:

Հաճախ եմ բարի գործի վկա եղել, բայց հասկալալես հիշում եմ մի դեմք, երբ մի բժիշկ անվճար բուժեց մի ծեր ու աղիտ կնոջ: **Մարինե Արաւեայան (15 Տ.)**

Ամենաբարի գործը երեւանում Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի եկեղեցու կառուցումն է: **Հարություն Բարսեյան (15 Տ.)**

Իմ կարծիքով ամենաբարի գործն այն է, որը կատարում է մեր դպրոցի սնորհը: Նա կազմակերպել է մեր դպրոցի խախտված, հին դասարանների, ղեկավարների վերանորոգումը, միշտ նյութական եւ բարոյական աջակցություն է ցույց տալիս հաճանդան եւ անաղաղակ երեխաներին: **Վերոնիկա Սլոբչյան (15 Տ.)**

Մեր ջան դիմացի օճե՞նում բնակվում եմ մի խեղճ ծերուկ: Նա աղբյուր ոչ մի միջոց չուներ: Մի անգամ հայրս, տեսնելով անօգնական ծերուկին, ղեկեց մեր տուն, կերակրեց ու հազուս սկեց: Ուսանից հետո մայրս ամեն օր հաց էր տանում ծերուկին: **Սոնա Սարգսյան (16 Տ.)**

«Արեւածաղիկներ»
Լուիզա Բատեցյան (12 Տ.)

Սիրանուշ Եկեղեցու (13 Տ.)
Երեւանի թիվ 69 միջն. դպրոց

Հարություն Դանիելյան (10 Տ.)
Երեւանի թիվ 27 միջն. դպրոց

Էջի ղաճախանասու՝ ԱՆՆԱ ԱՆՈՅԱՆ

ԱՎԱՐՏԱՃԱՆՈՒՆ ԴԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԳԵՒՈՐԳՅԱ ՆՈՒՅՆՈՒ ԶԵՄԱՐԱՆՈՒՄ

Սույն քվեականի հոկտեմբերի 22-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Գեորգյան հոգևոր ճեմարանի հանդիսությունների դահլիճում տեղի ունեցավ կրթարանի 5 նախկին սաների (4-ր ստրկավագ, մեկը բահան) ավարտականների պաշտպանություն գլխավորությամբ գերաշնորհ Ս. Եզնիկ եպ. Պետրոսյանի: Հանձնաժողովի անդամներն էին հոգևորի Ս. Բագրատ արք. Գալիստանյանը, պարոնայր Հրաչ Գրիգորյանը, Հակոբ Հյուսյանը և Գեղե Գրիգորյանը: Հանդիսության նախագահն էր գերաշնորհ Ս. Ոսկան արք. Գալիստանյանը: Ավարտականների պաշտպանությանը ներկա էր նաև Գեորգյան հոգևոր ճեմարանի տեսչական ողջ կազմը: Ավարտականների պաշտպանությունը սկսվեց տերևաճյուղի «Հայր մեր»-ով և «Իմ աստուրիսն Հօր Յիսուս» Ա. Շնորհալի. «Հաստով խոստովանիմ» արարով: Այնուհետև հանձնաժողովի նախագահ սրբազան հայրը ողջունեց բոլոր ներկաներին և սկսեց առանձին-առանձին ներկայացնել ավարտականների հեղինակներին փորձ-իմաց ծանուցություն տալով նաև նրանց թեմաների մասին:

Առաջինը պաշտպանության հրավիրվեց Արծն արք. Հակոբյանը, որի ավարտականի թեման էր «Հայ Եկեղեցու վանականությունը և ժամանակակից կրոնական շարժումների վախճանաբանական հայացքների քննու-

րյունը» (ղեկավար՝ Ս. Դեոնդ թին, Մայիլյան): Երկրորդը Մամվել արք. Սիմոնյանն էր, որի ավարտականի թեման էր «Խորհրդային Հայրիկի ցրական կերպավորումը հայ գրականությունում» (ղեկավար՝ Վարդան Կերիկյան): Նրանից հետո իր ավարտականը բանավոր պաշտպանության ներկայացրեց Վարդգես արք. Մանուկյանը հետևյալ թեմայով «Գրկագետ Կապի Եկեղեցու միջնադարյան պատմություն» (ղեկավար՝ Ս. Եզնիկ եպ. Պետրոսյան): Չորրորդը Արարատյան հայրապետական թեմից Ս. Սարգիս թին, Չոփուրյանն էր, որը պաշտպանվարում էր Երևանի Սբ. Գրիգոր Առավարդի մայր եկեղեցուն իբրև ժրականաբանի: Վերջինիս ավարտականի թեման էր «Սեանի մենաստանը» (ղեկավար՝ Մանգոյ Բեհրույան): Եվ վերջում իր ավարտականի թեմայով պաշտպանությանը հանդես եկավ Վարդգես արք. Մայիլյանը հետևյալ թեմայով «Պետրոս արք. Բերդուան Լեւաճանյան Նախիչևանցի, Մեկնուրիս Մայնուրեան Յովհաննու» (ղեկավար՝ Հակոբ Հյուսյան):

Բոլոր պաշտպանողներն էլ հանգամանակով ներկայացրին իրենց ավարտականները, որից հետո բնիչ հանձնաժողովի անդամներն իրենց հարցերն ուղղեցին ավարտականների հեղինակներին առանձին-առանձին: Ավարտականի բանավոր պաշտպանությունից հետո հանձնաժողովը առանձնացավ

զաղտնի քննարկության համար: Քիչ ժամանակ անց գերաշնորհ սրբազան հայրը հայտարարեց ավարտականների արդյունքները, Արծն արք. Հակոբյան «բավարար», Մամվել արք. Սիմոնյան «բավարար», Ս. Սարգիս թին, Չոփուրյան «լավ», Վարդգես արք. Մանուկյան «բացալավ», Վարդգես արք. Մայիլյան «բացալավ»:

Այնուհետև ավարտականներ պաշտպանողներին իր շնորհավորանքի խոսքը հղեց Հունահայոց թեմի առաջնորդ Ս. Ոսկան արք. Գալիստանյանը: Նա նախ Վեհափառ հայրապետի անունից շնորհավորեց բոլորին, ապա սկսեց իր հայրական պատգամը հորդորելով և ասելով, թե Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցուն սպասավորող պետք է գիտությունը լուսավոր լինի, հավատարմվ հզոր, որպեսզի կարողանա մյուսներին էլ իր լույսով լուսավորել և իր ունեցած հավատքը նրանց փոխանցելով մեղրի գերությունից ազատել: Մենք Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Գեորգյան հոգևոր ճեմարանի ուսանողներն, մա յնքան ենք շնորհավորելու ավարտականներ պաշտպանողներին, մաղրում նրանց եկեղեցատեր ու հայրենավեր ծառայություն «ի փառս Սուրբ Երրորդության և ի պանծալուն Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու շայտատանայց»:

**Մեծ ՏՄՈՒՐԻՅԱՆ
ԳԵՒՈՐԳՅԱՆ ԿՈՒՆՍՏԱՆՈՒՄԻ
2 յԱՐԱՆԻ ՍԱՆ**

ԳՈՒՎԱՐԱՅ ԹԵՍԻ ՇԵՆԱՎԱՆ ԳՅՈՒՂՈՒՄ ՕՍՎԵՅ Ս. ԱՆԵՆԱՐԿԻՉ ՆՈՐԱՎԱՌՈՒՅՑ ԱՍՏՈՒՈԸ

Հոկտեմբերի 14-ին մեծ հանդիսավորությամբ տեղի ունեցավ Գուգարաց թեմի Սպիտակի շրջանի Շենավան գյուղի Ս. Աննա վարկի եկեղեցու օծման սրբազան արարողությունը ձեռնարկ թեմի առաջնորդ գերշ. Ս. Սեպուհ եպ. Չուլչյանի և մասնակցությամբ հոգևոր դասի:

Մատուհի կառուցման աշխատանքները հովանավորել են ծնունդով շենավանցի մեծարդգ Վլադիմիր Մովսիսյանը և մի խումբ հա-

մարաղաբացիներ: Այդ օրը Շենավանի հավատացյալ ժողովրդի համար հանրահայտ ուրախություն ու հոգևոր վերազարթոնքի, միակամություն ու միասնական արդյունք էր: Ի վերջո շենավանցի հավատացյալ ժողովուրդը ունեցավ աղոթքի ու հավատքի, միխիարության ու սպիտակների իր սեփական տունը:

Մաղբերն և հուսանք, որ Շենավանի Ս. Աննա վարկի մատուղը կիրկի շենավանցի մեր հավատա-

վոր ժողովրդին բազում ցավերից ու աշխատանքի հոսանքներից հայրենակարծան ազդեցություններին: Մատուհի օծման արարողությանը ներկա էին մատուհի բարերար պարոն Վլադիմիր Մովսիսյանը, կառավարության ներկայացուցիչներ, մարզային իշխանության Երվանդյանի և համայնքային ղեկավարներ, հավատացյալներ:

Գլխան Գուգարաց թեմի

ՀԱՎԱԲԱԿԱՆ ՄԿՐՈՒԹՅՈՒՆ ՄԱԶԱԿԻՎ ԳՅՈՒՂՈՒՄ

Հոկտեմբերի 20-ին Մամվել-Չավախի մարզերային ընդհանուր վարչական հոգեճեմարանի Ս. Բագրևատ արք. Սալիբյանի անհրաժեշտ նախաձեռնությամբ և գլխավորությամբ, ինչպես նաև Արագածայրի համայնքի ժողովի ֆարսուղար Մամվել Սաղաբեյլյանի ու Սիպիլավախի մշակույթի սան ռեժիսոր Սիհան Ղազարյանի օգնությամբ Մազախի գյուղում կազմվեց հավատական մկրտություն: Սուրբ խորհրդականությունը Աստուծոց ողբերգ դարձավ 156 մազախցի:

Վաղ առավոտյան գյուղի Ս. Լուսավորչի եկեղեցու մուսի մոտ հավաքված գյուղացիներն ավանդական դիմ-գունայով դիմավորեցին իրենց հոգևոր հովանի և Սիպիլավախի ժամանած հրավիրողներին Ս. Խաչ եկեղեցու հոգևոր դասին, եկեղեցու հովանու ներս գործող մանկական երգչախմբին, այլ հյուրերի:

Բարեօրյունի խոսքերից հետո ներկաներն ուղղվեցին Սուրբ Լուսավորչի եկեղեցու, որն, ի դեռ, կառուցվել է համալուրացիների միջոցներով՝ 1867 թ. և ավարտին հասցվել 1869-ին: Աղոթասան միակ մուսի վերանաստիճանի դահլիճում է շինության մասին վկայող հակիրճ արձանագրությունը: Այստեղ համաձայն «Մազոց» ծիսարանի, կասարկեց արդարացողություն, երգեցին ծարավաններ: Սուրբգրային ընթերցվածից հետո տեղի ունեցավ հավաքականությունը: Աղա ծիսակատար հոգևորի հայր սուրբն օրհնեց մկրտության ջուրը՝ «Օրհնեսցի և սրբեսցի» օրհներգի երեցողությամբ սրբալույս

մյուսները հեղելով քի մեջ:

Իրենով, կրթականների ուղեկցությամբ, օրհնված ջրով վազվեց և այս կերպ մկրտության սր. ավազանից վերսին ծնվեց 156 երեխա: Կրթականները մկրտողների անունից խոնարհաբար խնդրեցին հավաք, հույս, սեր և մկրտություն, որդեգրի ըստ համադասարանի արդյունքի ամենակարող Տերն արժանի անուն հր մեծ շնորհից, մերկացնի հին կամ արձանական մեղրից, նորոգի ու նորոգ կյանքով լցնի Սբ. Ղուգու գյուղությանը նորոգվելու համար մի-ածին Որդու փառով: Երախությունից մկրտության կանչվելով նրանք վազվեցին օրհնված ջրով, մկրտվեցին Սբ. Երրորդության անվամբ: Մեղրի ծառայությունից գնվելով Քրիստոսի արյանքը նոր մկրտածներն ընդունեցին երկնավոր Յուր որդեգրությունը, այսինքն՝ դարձան Աստուծոց ողբերգ, ժառանգորդ Քրիստոսի և սաճար Սբ. Յոզղ:

Մկրտության սր. խորհրդին հետեց դրոճի արարողությունը, համաձայն «Մազոց» ցուցմունքների՝ մկրտվածները դրոճվեցին սրբալույս մյուսներով: Սբ. խորհրդին ավարտվեց հայր սուրբի «Պաղոմանի» աղոթքով և «Հայր մեր»-ի երեցողությամբ:

Ծիսակատար ֆահանգներն էին Սանգի-Չավախի առաջնորդական ընդհանուր փոխանորդ հոգեճեմարանի Ս. Բագրևատ արք. Սալիբյանը և Սիպիլավախի Սբ. Խաչ առաջնորդանիս եկեղեցու հոգևոր հովիվ արժանապատիվ Ս. Վազվել րին, Թորոսյանը:

«Չավախի հայրությունը, լինելով հայրության մի մասնիկը, իրիսնու-

ՀՈԳԵՒՈՐ ԲԻՇԿԱՐԱՆ

Փրկությունը ձեռք է բերվում արախարությամբ:
ԱՐԻՄԱՆ ԳՆԱԿՅԱԿ

Փառվ Աստու, որ ես մեզ սկսեց արախարություն, մենք բոլորս կիրկվենք արախարությամբ, չեն փրկվի մի այն նրանք, ովքեր չեն ուզում արախարել, ես ես զան մարտավար կարեկցելով նրանց: Խաղաղությունը կորցրած յուրաքանչյուր հոգի մեզս է արախարի, ու Տերը կնրե, ես այդ ժամանակ ես հոգուս կախի ուրախություն և խղաղություն:

Տերը ողորմածորեն մարդկանց սկսել է արախարություն, ես արախարությամբ փրկվում եմ բոլորը առանց բացառության:
ՄԻՆՈՒՄ ԱՌՈՒՅԻ

Յուրաքանչյուր գործած մեղք մեզս է մարի արախարությամբ:

Գերաճնորի Պարոն Սեդր Կոզեղուր թյատեազով երկու միջոց է առավել կարեւոր: Աստու երկուող ես խոստովանություն:

Եվ մի խոստովանությունն ու շիսակությունը փոխարինում են այլոց ճգնություններին:
ՆԵՂՈՍ ՄԻՆԱՅԵՑԻ

Արախարությունը երկուող մկրտությունն է: Արախարությունը արախարողին հասցնում է հոգևոր լայնահուն մասեսություններին, նրա առջեւ բացում է սեփական անկյունն ու անկուրը ողջ մարդկության և այլ գաղտնիներ: Այսպիսով, եղբայրներ, բոլոր գործերից առավել ես բոլոր գործերին համընթաց արախարությունը թող լինի ամենիս գործը:
ԻԳՆԱՏԻ ԲՐՅԱՆՉԱՆՆՈՒԿ

Արախարությունը երկնային Արախարության բանալին է, առանց որի ոչ մեկին չի կարելի այնտեղ մտնել:

Մեղին ավելի է խոնարհում, եթե այն չի սրբվում արախարությամբ: Իր մեղքի գիտակցող մեղավորը Աստու աչքում աճանամուն է առավել մեծ ողորմածության, քան նա, ով մեղանչում է ու ասում. «Մա մեղք չե» կամ «Ասված չի դաժմ»:
ՄՈՍԿՎԱՅԻ ՏԵՐՈՂՊՈՒՆՍ ՄՎԱՐ

Ճեղոգ միայնակյաց ճգովեց դեպի խոսելու արախարության մասին:

Ասանում ղաթասիանեց. «Եկեղեցուն չկա ոչինչ անկասկածելի, ինչպես գործած մեղքերն ու դրանց լիովին արախարելն է: Դա մեզ ստիղուն է առավել չարի գործել և մեր ուժը տղառել: Եր մարդ մեղքի մեջ է, նրա բոլոր սանձերը կաղված են, ու նա չի կարող բարի գործել, իսկ երբ արախարությամբ մարվում է մեղքերից, այդ ժամանակ նա ազատվում է բոլորից և իրավունք ունի ամեն ճեմակ բարի գործ անելու»:

Արախարությունը մարդու դարձն է դեպից դեմի Ասված:

Բարի ծանադարի սկիզբը ֆահանային անըող հոգով մեղքերի, հասկաղեա հոգեւոր զգիտության խոստովանություն է, երբ մարդ չունի իրիսնուության խորհուրդների վերաբերյալ կասարյալ իմացություն, չգիտի ի՞նչ է հավասար:
ՄԻՍԵՆ ՆՈՐ ԱՍՏՎՈՒՄԻՍՆ

Մեր գործած մեղքերի համար չմեղադրենք ոչ մեր ծնունդը եւ ոչ էլ ուրեմ նեկի, այլ միայն ինճներս մեզ:
ԱՆՏՈՍ ՄԵՃ

«Библиотека длаговестра» (թիվ 2, 1996) գրից

Թարգմ. սր. Հոփիսիմյանց միանձնուհիներ

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՆԱՅԱՍԱՆ
Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկադարաբարթեր
Հիմնադիր՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հրատարակիչ՝ Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դասիարակության և ֆարագչության կենտրոն

Գլխավոր խմբագիր՝ Ասոդիկ Ասանըլոյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝ ֆ. Վաղարշապատ, Ս. Գալանե եկեղեցի, Քրիստոնեական դասիարակության և ֆարագչության կենտրոն

Իեռախոս՝ (0+31) 56780
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տարածքում
Ստր. է տարգ. 1, 11, 2001 թ.
Տղախանակը՝ 2500 **Գիներ՝** 50 դրամ: